

Literatūra

RAŠTIJA
MENAS
MOKSLAS

NR. 243

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

X METAI

JONAS VAICIŪNAS

PASKUTINIS KERŠTAS

Mekšro kabinetas buvo Raudonosios Vilnės gatvėj, ir Jurgio dėstomi žingsniai juo tolyn, juo retėjo. Neįsivaizdavo, kaip jis bus Mekšro sutiktas, — nesuvokė, ką turėtų daryti, jei vietoj draugiško tono jam būtų pasiūlytas oficialus: “Draugas Mūraiti, kuo galėčiau Tamstai patarnauti?” Jurgis buvo tikrai užsigrūdinęs lietuvis, dalyvavo pogrindžio spaudoj ir, nežiūrint jauno amžiaus, jam buvo patikėti patys slaptieji dalykai. Ir dabar ėjo, nors ir žinojo, kad vienas neapgalvotas žodis gali tapti jam mirties sprendimu. Baisios mirties, lėtos, — gal po kelių dienų kankinimų, tokių kankinimų, kokių pasaulis dar nebuvo matęs. Jurgis nebijojo dėl savęs. Ir mirti nebijojo. Tik bijojo išduoti žmones, su kuriais kartu pogrindy siuntė šimtus ir tūkstančius prakeikimų raudonoms rankoms ir dar raudonesnėms širdims. Nesąmoningai. Kada kankinimai pasiekia laipsnį, kada “tardomojo” žodžiai jau nebus proto kontrolėj.

Negalėdamas atsikratyti taip slėgiančio galvojimo, Jurgis, kiek galėdamas nerūpestingu ir linksniu veidu, įėjo vudun. Laukiamajame — pora milicininkų ir vienas civilis. Ant vieno kambario durų — “Drg. Juozas Mekšras”, ant kitų — kažkokia rusiška pavardė. Tarp dviejų langų iš paaukuotų rėmų plaukia “malonus” tėvo Stalino šypsnyš, guodžiantis liaudies sūnų ir dukrų širdis.

— Ko draugas?

— Norėčiau pamatyti komisarą Mekšrą, — žiūrėdamas į parašą ant Mekšro kabineto durų, “Be reikalo netrukdyti”, atsakė Jurgis ir jautė, kad jo balso tembras žemėja. Sunkiai nurijo seilę.

— Ar draugas komisaras yra painformuotas apie draugo atsilankymą? — paklausė milicininkas.

— Ne, bet...

— Draugas komisaras užimtas.

— Aš galėčiau palaukti.

— Draugas turėsi palaukti, kol draugas komisaras pats išeis.

— Jis mano geras pažįstamas, — išsprūdo Jurgiui, visai nežinančiam, ar Mekšras jį iš viso norės pažinti.

— Gerai, prašau sėsti. — Nusileido milicininkas. — Pas draugą komisarą dabar sėdi draugas Vasilevskis, komjaunimo sekretorius. Pranešiu vėliau.

Jurgis atsisėdo prie lango ir sekė judėjimą gatvėje. Žvilgtelėjo į kitoje gatvės pusėje šviečiančios kavinės vitriną: jo du draugai, su kuriais buvo susitaręs, jau sėdėjo prie numatyto staliuko ir siurbčiojo kavą. Vienas jų nežymiai mostelėjo ranka. “Vadinas, jie žino, kad aš jau čia”, ir Jurgis lengviau atsiduso. Išgirdęs durų virstelėjimą, atsigrėžė nuo lango. Iš Mekšro kabineto išėjo smulkus, sulinkęs, kuprotas, žvairomis akimis komjaunimo sekretorius Vasilevskis, strazdanotu, raudonu, prageru veidu. Paskui jį Mekšras. Jurgiui puolė į galvą kraujas. Jis atsistojo; ir jo akys susitiko su Mekšro akimis.

— Draugas komisare... — mėgino pradėti milicininkas.

— Jurgi, tai tu! Ar seniai lauki? Jau pora metų nesimatėm! Tai tau!.. Vesk draugą Mūraitį į kabinetą, — kreipėsi Mekšras į milicininką. — Po dešimties minučių grįšiu, Jurgi... Beje, šiandien daugiau nieko

Atostogų metu Literatūra neišeis

Vasaros atostogų metu LITERATŪRA neišeis. Laikraščio priedas vėl bus leidžiamas, kai spaustuvės darbininkai baigs atostogas.

— Naujienų Adm.

J. PAUTIENIUS —
“Karvutės”

nepriimu, — dar pridėjo, sekančiam kiekvieną jo žodį, milicininkui.

— Taip, draugas komisare.

“Ir Mekšro rankos paspaudimas nuo šios dienos ir jo džiaugsmas nedirbtinis”, — galvojo sau Jurgis, pasodintas raudono pliušo sofoje, Mekšro kabinete. — “Tik bereikalingas išgąstis”, ir Jurgis pajuto savo nervus atspalaiduojant, kaip kareivio po antpuolio, likusio gyvo ir nesužeisto. Nusivilko lietaus apsiaustą ir numetė ant kėdės atlošą. Pasijuto laisvai, kaip savo tikro draugo bute. Permetė žvilgsniu kambarį — virš bylų spintelės pasikoręs, susiraukęs, matyt nepatenkintas per daug laisvu elgesiu komisaro kabinete, į jį žiūrėjo draugas Jūstas Paleckis, apjuostas raudona šilko juosta.

— Štai, aš ir čia... Truputį užtrukau, ne pyk. Bet seną draugystę reikia atnaujinti. Aš žinau, kad aš tau skolingas, Jurgi. Dabar atėjo laikas, kad galėsiu atsilyginti... Visą gyvenimą skriaudžiamas ir aš pagaliau atgavau žmogaus teises. — Ir Mekšras iš pirmos rūšies geltonos odos portfelio išėmė ir pastatė ant prie sofas stovinčio apskrito staliuko bonką ir krepšį pyragaičių. Atidaręs spintą, išėmė kristalinius stiklius. — Na, prosit! Už mudviejų seną draugystę!

Mekšro nuoširdumas net sumaišė Jurgį. “Nieko, dar geriau, bus lengviau su juo kalbėti, žybtelėjo galvoj.

— Sveikas, Juozai! Stipri... Beja, tu sakai, atgavęs žmogaus teises. Bet, man rodos, tu jas visuomet turėjai, ir niekas tau jų nebuvo atėmęs. Kada gi tu jų neturėjai?

— Ir tu man keli tokį klausimą po to, kai vienoj klasėj išstius aštuonerius metus išsėdėjom! Aš tiems nieko ir nesakau, kurie mane žmogumi laikė. Spaudžiu tik tuos, kurie mane spaudė, kurie mane nieku laikė, kurie mane nesigailėjo. Tokių ir aš nematau reikalo gailėtis... Pagaliau, tokie eina prieš visos žmonijos teises.

Po kelių stiklelių Mekšro nuotaika pastebimai pradėjo keistis, ir Jurgis suprato, kad dar išgėrus kalbėti gali būti per vėlu.

— Juozai, aš atėjau pas tave, pas draugą, pas bendraklasį, bet ne pas komisarą, ar ne?

— Nesuklydai. Tu atėjai pas draugą. Pats matai... Bet, taip pat tas tavo draugas yra komisaras!

— O aš norėčiau matyti tą patį apskritą Juozuką, sėdintį klasėje, dešinėj eilėj, prie lango, pirmam suole, per visus aštuonerius metus toj pačioj vietoj.

— Aš žinau, ką tu man norėsi pasakyti: “Būk, koks buvai anksčiau — lėtas, užsitaręs, nuo visų atskirtas, dažnai apujamas, skriaudžiamas...”

— Ne, Juozai, — prieštaravo Jurgis. — Aš noriu, kad tu būtum toks geras ir kuklus, kaip gimnazijoje.

— Taip, žinoma, aš dabar nelabai geras, — su ironijos atspalviu ir jau pradėdamas karščiuotis, atkirto Mekšras ir ištraukęs stalčių pasvarstė rankoje rusišką naganą. — Matai, mano žaidimai sviediniu pavirto į truputį kitokį — į žaidimą geležimi... O tą žmogų, — karščiovosi toliau, — o tą žmogų, kūno kultūros mokytoją, kuris mane mokė žaisti sviediniu ir vaikė per visą aikštę, nesusėjančią su kitais... Ir juokėsi iš manęs, kad aš mažas... Šypsodavausi pro ašaras. Kaži kitą galėjau daryti?.. Taip, tą žmogų neužilgo irgi sutvarkysiu! Jo veidas paraudo, o balsas persisunkė pykčiu ir pagieža. Išgėrė dar stiklelį.

— Bet, Juozai, juk mes visai iš tavęs nesijuokdavom, kad tu truputį mažesnis...

— Ne mažesnis, o neužauga. Tikras neužauga! Supratai? Ir nepataikauk. Neme luok ne sau ne man! Manai, kad aš nesuprantu?... Taigi... Juoktis iš žmogaus, kuris likimo nuskriaustas? Iš jo tyčiotis?... Jūs visi iš manęs tyčiodavotės. Ne, gal ne visi. Keli buvot abejingi, o retas kuris užtardavo.

Mekšras vėl įsipylė. “Juk jis savo išvaizda ir dabar pasigailėjimo vertas”, pagalvojo Jurgis, apvedęs Mekšrą akimis. Lietuo priminė alaus statinaite, kojos trumpos, galva didelė.

— Tu buvai vienas iš tų, kurie mane užtardavo. Ir materialiai padėdavai. Dėl to tu gyvas, ir niekas tavęs nekliudė, nors tu ir buožės sūnus. Daug tų, kurie su manim elgdavosi, kaip su žemesniu, mažesniu, pajuokdavo mane — nebėra. — Jo balsas prikimo, o pyktis virto įtūžimu. — Trejetą nušoviau pats savo ranka iš šito pačio, štai, nagano.

Jurgis pradėjo bijoti. Ką gali žinoti? Iškarščiaavęs ir išgėręs prieš nieką neatsakingas.

— Man užtektų paspausti gaiduką, ir tu būtum slapta išvežtas ir užkastas. Nė lapė nesulotų. Niekas nežinotų, kur tu dingai. Bet aš to nepadarysiu... Galiu pasakyti, jei nori... Mikas Varėnas irgi iš čia iške liavo... Ne dėl to, kad jis atėjo pas mane, norėdamas mane paveikti, reiškia, tuo tikslu, kaip ir tu. Dėl to, kad jis iš visų mažiausiai su manim skaitėsi. Vis rasdavo kaip prikibti prie manęs. O atėjęs kalbėjo, kad “mes buvom tau geri, mes tau padėdavom”, tuo tarpu, kai pats kelis metus jodinėjo man ant sprando. Ko meluoja į akis? Ir atėjęs drįsta prikišti, kodėl aš naikinu net savo draugus! Priešus naikinu, o ne draugus! Draugų nenaikinu.

(Tęsia 2-am psl.)

PASKUTINIS KERŠTAS

(Atkelta iš 1-mo psl.)

Mūraitis atsistojo. Iš jo žvilgsnio buvo lengva atspėti, kad jis norės pasakyti... Kaip labai jo buvęs draugas klysta. Neatsižvelgdamas į nieką. Noras pasakyti tiesa buvo didesnis už baimę. Melas dažnai kankina, bet dažnai ir gelbsti, o tiesa žudo. Ne vietoj pasakyta tiesa.

— Ne, tylėk, nekalbėk, — Iyg atspėjo Mūraičio mintį Mekšras. — Duok man baigti... Taigi, tu atsimeni mane nuo pirmos klasės? Taip? Atsimeni, kaip tie gerieji mane išnaudodavo? Išlošdavo visokiais būdais iš manęs paskutinius centus — mušančiais centus į sieną, ar žaidžiant iš plunksnų... Ar dar ką nors sugalvodavo... Bet ne tai man, vaikui, būdavo škaudu, ir aš verkdavau ne dėl to, kad pralošiau... Nors mano tėvas, žinai, buvo paprastas darbininkas ir dar ligonis... Bet ne čia esmė, kaip minėjau. Esmė tame juokimosi iš manęs... Ne tie prarasti centai išspausdavo man ašaras ir širdy išspausdavo vaikiškos neapykantos antspaūdą... Matai, rado kvailą ir pasinaudojo. O vėliau ar geriau buvo? Jau vyresnėse klasėse, jūs eidavote pas mergaites pamokų ruošti, ar su jomis pasivaikščioti, o aš likdavau vienas, niekam nepageidaujamas... Manai, aš nenorėjau su jomis pajuokauti, kaip jūs? Arba, aš nenorėjau, kad kuri nors man pasakytų: "Juozei, tu geras. Užeikim pas mane. Juk padėsi man šitą algebrės uždavinuką išspręsti?" Bet man niekad nė viena nepasakė gero žodžio... Tiesa, kartą teko vaidinti gimnazijos vakarėly piemens rolę. Po vaidinimo, šokių metu, aš savo partnerę piemenaitę paklausiau, ar nesutiktų su manim pašokti. Ir, žinai ką? Ji išsigando! Išsigando, kad nesijuoktų iš jos, kad su manim šoks. Stovėjau visą vakarą kampe ir sekiau jus labai linksmus, šokančius, geriančius mergaičių kvėpavimą. Žinoma, manim nesusidomėjo nė viena. Tiesa, viena susidomėjo... Priėjo prie manęs, paglostė ir švelniai pasakė: "Berniuk, ko tu čia stovi, eik namo. Vaikai jau seniai išėjo"... Tai matai.

Mekšras atsistojo ir pripylė stiklelius. Jo akys degė kerštu ir neapykanta.

— Dabar niekas neišdrįsta pajuokti manęs, — dėstė jis toliau, jau aprimdamas. — Nes bijo manęs. Labiau, negu alkanas vilko miške. Nes vilkas piama, tik kada jis alkanas, o aš visuomet alkanas. Alkanas atlyginimo ir keršto. Ar laukti dar gal keliasdešimt metų, ligi man bus atlyginta kažkur danguje. Ne! Aš sugebėsiu pats atlyginti. Ir taip laukiau virš dvidešimt metų. Būk sveiks! Geriau nekalbėkim apie tai.

Juodu išgėrė po porą, tylėdami. Mūraitis dirstelėjo į laikrodį ir suprato, kad jo draugai kavineje jau nesitiki sulaukti. Žinojo, kad turi pradėti kalbėti, bet vis neapsisprendė, nuo ko.

— Geriau sakyk, kaip tau sekasi, Jurgi? — paklausė Mekšras. — Juk tiek laiko nesimatėm.

— Norėjau tau pasakyti, kad mano tėva suėmė.

— Ką? Suėmė tavo tėvą? Čia klaida. Mes tuojau šį klausimą sutvarkysim. Tavo tėvą! Kuris šelpė visus, kuriuos galėjo ir kuo galėjo. Tai nesąmonė!

— Viskas dabar nesąmonė, Juozai, — pagavo kabluką Mūraitis. — O gal mano tėvui irgi kas nors keršina be jokio pagrindo, kaip ir tu kad kam nors keršini... Palauk, Juozai. Draugiškai. Duok ir man ištartį kelis žodžius. Taigi... O kelinta jūsų dalis dirba dėl idėjos? Vieni keršina, kaip tu, kiti, kurie nenorėjo dirbti, valkatavo, dabar džiaugiasi, atsisėdę į minkštas kėdes; tretii — visokio plauko nusikaltėliai, recidivistai, pasipelnymo tikslu žudo žmones, o okupantams tik to ir tereikia, kad kuo mažiau būtų žmonių jiems patiems piauoti... Keršini, sakai? Kam gi tu keršini? Tu keršini vaikams, kurie iš vaikiško

nesupratimo tėve pajuokdavo. Lygiai mane, lygiai visus kitus. Mes visi vieni kitus pašiepdavom. Net ir mokytojus. Jei manai, kad tėve išskirdavom, labai klysti. Žinojom, kad tu silpnesnis. Ar vieną kartą tėve apgynėm nuo gatvės vaikų? Ar tas pats Varėnas nesukruvino nosies kažkokiam, norėjusiam prie kino iš tėvės atimti pinigų? Lazda turi du galus, — pasižiūrėk į antrąjį... Arba gimnazijos vadovybė. Ir atleidinėdavo nuo mokesčio už mokslą, ir mokytojai duodavo pinigų knygoms pirkti, ir šiaip padėdavo. O kad tu, atvirai sakant, neužaugai, kiek reikia, arba esi negražesnis už kitus, tai kas kaltas? Mokytojai, klasės draugai, tu pats? Pagalvok!... O juk daug sau pats įsikalbėjai. Tu manei, kad jei skiriesi iš kitų savo išvaizda, visi būtinai turi išskirtinai įtave žiūrėti. Čia tu gal kiek ir teisus. Daugumas, kurie jaučiasi kitokiais, kaip kiti, įsikalba, kad aplink visi tik juos mato ir apie juos kalba. Žmogus ejo ir nuėjo savo keliu. Dažniausiai tėvės net nepamatė, o jei pamatė, kad ir koks pažįstamas, pasisveikino, visai tuo momentu nepagalvodamas, ar tu didelis ar mažas, ar plonas ar storas; jis pamatė tėvę, Juozą Mekšrą, tėvę — gimnazijos mokinį, tėvę — choro dainininką, tėvę — savo kaimyną, — bet visai nepagalvojo, kad tu savo išvaizda kiek skiriesi nuo kitų. Ir mes, tavo mokslo draugai, to visai nebuvom į galvas įsikalę, kaip tu esi įsitikinęs. Tik kai kuriais momentais tai visai negalvojant išplaukdavo, pavyzdžiui, kad ir, kaip sakiau, tu buvai silpnas, ir mes tėvę gindavom; tada nenoromis ateidavo mintis, gal pasąmonėj, kad tu mažesnis. — Bet tuoj ir vėl pamiršdavom. Supratai, Juozai? Taigi, tik pagalvok... Kodėl nesi toks lietuvis, entuziazmo pilnas, kaip vokiečių ir lenkų ultimatumų metu? Pats pirmas pakėlei balsą ir kumštį prieš pavergėjus. O dabar? Prisidedi prie savo tautos naikintojų. Ir prie pačių baisiausių. Ir pats savęs išsižadėjai ir pats žudai. Ir tautą ir save. Kad negrauztų sąžinė, geri. Bet tas nieko tau nepadės. O kai ateis laikas, kada tauta pareikalaus iš tėvės atskaitomybės? Ar tu galėsi pasakyti, kad keršini? Ne, Juozai. Daryk, kol dar nevelu, gelbėk, ką dar galima išgelbėti. Svarbiausia, save. O kad prazudei kelis nekaltus — jų vietoj išgelbėk šimtus.

Mekšras buvo nepanašus į save. Jo veidas buvo baltai mėlynas, o paraudusios akys žibėjo karštingiškai.

— Išeik! Kas tau leido taip kalbėti su manim? Išeik. Aš esu komisaras. Išeik! — jis staiga pašoko. — Išeik, sakau tau, — pakartojo, pamatęs, kad Mūraitis nejudė.

— Taip, aš išeinu, jei leidi išeiti. Arba čia pat nušauk mane, suimding mane. Pašauk milicininkus ir uždėk grandines man ant rankų. Sunki grandinė, juo sunkesnes, nes jos uždėtos mano draugo. Ne, ant rankų grandinė nebūtų sunki, tik sunki grandinė apie širdį... kruvina grandinė.

— Išeik. Gana. Išeik, dar kartą sakau! — Mekšro balsas buvo duslus, rankos virpėjo. Prakaistas dideliais lašais krito ant raudonmedžio stalo. — Išeik, arba aš...

— Taip, aš išeinu. Bet ne dėl to, kad bijočiau tėvės. Ne! Aš tėvės nebijau. Bijau tik stipresnių. Tu bijai manęs, dėl to ir liepi išeiti... Ligi pasimatymo.

Mekšras dar norėjo ką sakyti, bet Mūraičio jau nebuvo. Lyg metėsi į duris, bet susilaikė. Virpančia ranka pakėlė butelį, bet iš jo niekas nebėgo.

— Ne, ne! Jūs nė vienas man nieko nepadarysit. Kerštas, kerštas!... Ne, ne... Priprasiu keršinti. Turiu priprasti! Šalin, degtinė! Tu kruvina! Ne aš. Dabar tu keršini, o nuo šiol pradėsiu aš! Gyventi. Tik metai mano gyvenimo, o viskas mano. Gražiausios moterys mano... Aš valdovas, ir jūs visi drebėkit!

Skubiai pakilo nuo sofos, pastvėrė iš stalčiaus sunaikinamųjų asmenų sąrašus ir pridėjo Mūraičio pavardę.

— Sudiev! Važiuk ir tu! Aš tėvės bijau,

MANFRED KYBER

Patentuotas krokodilas

Lygumoje tekėjo upė. Joje gyveno krokodilas. Man nemalonu prasitarti, bet visiems yra žinoma, kad krokodilai nėra mėgiami. Tas pareina ne nuo to, kad jų tualetas yra drėgnas ir glitus, o apie burną yra atstumiančios raukšlės. Tai vis išviršiniai reiškiniai. Man žinoma, kad krokodilai nemėgiami dėl begalinio apetito. Pasaulyje jau taip yra, kad juo didesnis apetitas, juo mažiau mėgiamas. Ir priešingai: mažesnis apetitas, daugiau mėgiamas. Meilė ir draugiškumas gali reikštis tik pamiršus apetitus. Nekaltas pasikalbėjimas išsivysto į nuoširdumą tik tada, jei neįjuntama pavojaus būti suvalgytam ar mažiausiai apipešiotam. Žinoma, tai vienpusiška, tačiau lengvai suprantama. Niekas juk nenori, kad pora moteriškų žodžių būtų sustiprinta panaudojant rankas ar kojas, kurios, kad ir to paties asmens nuosavybė, bet kitokiems tikslams skiriamos. Visur yra žinoma, jog kurį praryti tykoma, to ir nemėgiama. Šiuo atveju turime krokodilą, kuris begaliniu apetitu visa nori praryti, dėl to jis ir vengiamas.

Krokodilas prarija misionierius, varles, juodukus, bezdžiones ir, alchio atveju, savo šeimos narius. Jam viskas yra tinkama, net ir Dievui, viską jo organizmas pakelia, net ir savo gimines.

Per tankią lygumą tekančioje upėje gyveno minėtas krokodilas. Tą rytą jis turėjo gerą apetitą ir dėl to kaip tik buvo piktas. Piktas gal jis ir nebūvo, nes turėjo apetitą, bet pyko dėl to, kad nieko po ranka neturėjo, kas galėtų numalšinti iškilusį alkį. Rodosi, kad tokiu atveju ne tik krokodilas, bet ir gražiausioji dama pyksta.

— Kaip būtų malonu nutverti baltąjį, — svajojo krokodilas, žiūrėdamas į ryto aušrą, — baltieji pusryčiams tinka geriausiai. Nėgras, žinoma, geriau pietums, jis daugiau alyvuotas ir ilgiau išlaiko sotumą. Tarpe balto ir juodo yra skirtumas kaip tarpe vištos ir anties. Baltieji pikantiški, (Tąsa 3-čiam psl.)

cha, cha... Tegul nebarsto degančiom žarijom! Aš pats žinau, ką darau. Dėkui už pamokslus!... Tai tavo paskutinis pamokslas. Kitą galėsi pasakyti danguje angelams ar pragare velniams!... Aš jus visus... Ko aš bijau? Nei Dievo, nei velnio.

Jis buvo bausis savo pusingirtėj isterikoj. Plaukai sutaršyti, akys pamišėliškos, veidas šlapias nuo ašarų ir prakaito.

— Nebijau. Tikrai nebijau! Ir nė tėvės, Jurgi! Tik savęs! Ir neapkenčiu savęs! Aš — žmogžudys! Per kraują į gyvenimą... Visus apgaudinėjau jau visi metai, bet ne save. Kitiems moku meluoti, tik ne sau... Tiesa brangesnė, ar gyvenimas? Gyvenimas ir amžina kančia ir amžinas melas sau.

— Truputį aprimo ir ilgokai galvojo. Atsistojo, apsitvarkė, susisukavo, suvilgė iš grafino vandeniui nosinę ir nusišluostė veidą.

— Ar draugas sekretorius dar čia? — įėjęs į laukiamąjį, paklausė budintį milicininką.

— Jau seniai išėjo, draugas komisare. Mekšras įėjo į gretimą kabinetą. Pėrbėgo akimis stalą, stalčius, spintą, išsirinko kai kuriuos dokumentus ir grįžo atgal. Atidareš krosnį, sumetė atsineštą popierą, prie jų dar pridėjo savo suimamųjų ir išvežamųjų sąrašus ir užbraukė degtuką. Pasišaukė tarnybinių automobilių ir išvažiavo.

Sekmadienio rytą, dviem dienom po Mūraičio atsilankymo pas Mekšrą prabėgus, Udronių milicijos punktan atbėgo uždusę ir išsigandę vaikai, pranešdami, miškely žaiddami radę krūmuose negyvėlį, kruvinu veidu atsirėmusį į žemę, o šalia jo — rusišką naganą. Tą naganą su savim pasiėmė.

Dežuruojantis patikrino. Apkaboj trūko vieno šovinio...

Patentuotas krokodilas

(Atkelta iš 2-ro psl.)

vynu persunkti. Jie atsiduoda laukiniu skoniu dėl savo alkoholinių prieskonių. Jie dažniausiai būna gerame stovyje.

Krokodilas patenkintai nusišypsojo; man nemalonu pastebėti, aplinkui burną raukšlės dar labiau susiraukė.

— Negalima net paprasčiausio kashnelio nutverti, — nepatenkintai čiaupsėdamas, alkio kankinamas, pyko krokodilas, — jau pasitenkinčiau ir viengungio patiekalu: broilvaikiu ar dukterėčia. Tiesa, reikia pripažinti, šiandien esu kiek užkandęs, kai kiti buvo į medžioklę išplaukę. Šiandien nebeturima jau jokio giminystės jaušmo. Kuo gi vertingas tas mano apetitas?

Krokodilas dar giliau prisiplojo prie minkšto dumblo. Užmerkęs akis, stengėsi užsnūsti. Jo priekinė kūno dalis neįstengė paslėpti atsikišusios burnos, nes ji per didelė ir kliudo jo grakštumui.

— Turiu kiek prisnūsti, mąstė jis ir užsnūdo.

Tuo tarpu medžių viršūnėse rangėsi jauna beždžionikė Makako. Ji buvo labai linksmas sutvėrimas; džiaugėsi savo jaunatve ir bendrai, kad beždžionė gimusi. Jos galvoje plaukė lengvos svajonės, kaip tuo laiku madoje buvo: kaip pasidabinti jai uodegą, išpuošti rankas ir grakščiausias šlaunis. Atsitūpusi ant pirmos pasitaikiusios šakos, stebėjo praeivius, be išimties juos kritikuodama: patinus, pateles ir vaikus. Tai buvo įtemptas ir malonus užsiėmimas.

— Kaip nemalonu, kad negalima vienu kartu trijose vietose pasikasyti, — besirangydama mąstė mažoji Makako, — uodega ir koja turiu pasilaikyti, koks gi čia gali būti pasikrapštymas? Kaip negudriai mus gamta sutvėrė! Tačiau lyginant su krokodilu, ji vis dėlto gana tobulas sutvėrimas.

Krokodilas, pakėlęs galvą į viršų, pastebėjo sėdinčią beždžionėlę.

— Pst, jūs ten medyje, — sušuko jis, nusileiskite žemyn, aš noriu jus suėsti.

Jis pasakė „ėsti“, nes krokodilas nemokėjo švelnių išsireiškimų.

Mažoji Makako labai nusigando.

— Ne, jokių būdu! — sušuko verkšlendam. Iš baimės kailis ėmė virpėti.

— Jūs, kaip matyti, nenorite! — murmėjo savo žemu tonu krokodilas ir nepatenkintas papūtė šnervėmis, — gerai, aš palauksiu, kol alkis jus nuo medžio nugins. Visą pasaulyje daro alkis, aš tai tikrai žinau.

Mažoji Makako daugiau nieko neatsakė. Sujaudinta, nuskinusi datulės lapą įsikišo sau į burną.

— Kurgi dingto toji gamtos puikybė? Kuo gi vertos puikios šlaunys ir grakščios rankos rūpestingai išdirbta sistema išaugintos, jei mane nori suėsti? — mąstė nelaimingoji.

— Arogantiškas sutvėrimas! — sumurmėjo nepatenkintas krokodilas, — laužosi kaip koks nepaprastai vertingas daiktas, o tarpe kitko, beždžionės mėsa nėra pirmas valgis.

Mažoji Makako nebuvo arogantiška, ji tik buvo labai išgąsdinta, kad ją norima suėsti. Nelaimingoji galvojo apie savo tėtį ir mamą, apie kitus kaimynus. Mąstė apie tą, kuriam pirmąjį bučinį davė, nes jis buvo puikus ir elegantiškas. Tokios mintys dažnai gimsta didelio ir mažo sutvėrimo galvoje. Gimė jos ir beždžionės galvelėje. Jau taip pasaulyje esti, kad ir pats silpniausias sutvėrimas stengiasi išsigelbėti; išsigelbėjo ir mažoji beždžionėlė.

Kai Makako kitą datulės lapą kišosi į burną, jai pasirodė, lyg kažkas ją palietė. Galėjo tai būti mama ar tėvelis, ar kaimyno vyresnysis. Toji mintis ją kiek nuramino, kad ji nustojo verkti. Pasišiaušę plaukai vėl prigulė ir snukutis vėl pralinksėjo. Linksmumas puošia jauną veidą.

— Pst, jūs, — riktelėjo ji, kreipdamosi į krokodilą, ir nuskinusi datulę numetė ant

jo galvos, — esi patentuotas?

— Kiek gi šiandien tokių randame? Vos truputį padėtis pasitaisė, jūs jau mėtote datulėmis. Visai žmogiškai, bet tiesa, beždžionės juk žmonių artimieji. Kaip turiu suprasti „patentuotas“? — nesuprasdamas susidomėjo krokodilas. — Aš noriu jus ėsti ir stengiuosi tai atsiekti.

Mažoji beždžionėlė sunėrusi rankas ant krūtinės atkirto:

— Šioje lygumoje visi padorūs tvariniai yra patentuoti. Apgalvokite, kuo jūs galite išsiskirti iš kitų eilinių gyventojų.

— Tuo aš tave išskirsiu, — pykdamas galvojo krokodilas, tačiau pasakyti žodžiai nedavė ramybės; jo mažame prote pabudo garbės troškimas. Juo didesnė burna, juo mažiau proto. — Kur galima užsapatentuoti, — pagaliau paklausė neiškentęs.

— Pas lygumos patentavimo komitetą.

— Kaip man jį atrasti, kuriuo artimiausiu keliu privalau eiti, — susirūpino krokodilas.

— Tai visai paprasta, — iš pasitenkinimo trindama rankas sušuko beždžionėlė, — toji organizacija, kaip ir visos lygumos organizacijos, yra nuosavuose namuose.

Krokodilas, išlipęs į krantą, sunkiai nurepliojo nurodyta linkme. Po trumpo laiko jis pamatė ieškomą iškabą.

— Aha, tai čia, — galvojo krokodilas.

Kiek čia daug jau yra pasakę „aha“. Ant didelės lentos buvo išrašyta LPK. Krokodilas išliužęs patenkintas atsistojo priešais komitetą.

Patentavimo komitetą sudarė: kupranugaris, kranklys ir pantera. Kuprius vedė knygas ir tvarkė raštinės darbus. Rimtu veidu nukarusia lūpa rūpestingai vartė knygas. Kranklys buvo plika galva — jis juristinių reikalų žinovas. Pantera, komiteto pirmininkas, sėdėdamas fotelyje krapštėsi nagus.

Krokodilas, pamatęs valgomąjį komitetą, iš susijaudinimo vos įstengė susivaldyti — sunkiai uždarė virpantį žandikaulį, tačiau dantys ir toliau balsiai barškėjo.

— Nustokite dantimis kalenti, jūs kitus nervuojate, — sušuko pantera. Supykęs krokodilas stengėsi susivaldyti, jam rūpėjo užsapatentuoti.

— Ko jūs norite? — paklausė kuprius ir užsičiaupė nukarusią lūpą.

— Aš noriu užsapatentuoti!

— Ką jūs patentuosite?

— Man tai visiškai vistiek, kad ir mano gerą apetitą.

— Juokinga, — sumurmėjo pantera, — mes visi tai turime.

— Patentuokite mano didelę burną, — piktai sušukęs plačiai išsižiojo.

— Kaip mes visi matome, jūsų burna tikrai didelė, — pastebėjo kranklys, kaip teisiškas patarėjas, — bet ne jūs vienas tai turite, paprastai žmonės turi didžiausias burnas.

Krokodilas bejėgiškai žvelgė į valgomąjį komitetą. Staiga supykęs ėmė savo didele uodega vizginti.

— Aš noriu užsapatentuoti! — ėmė šaukti astmišku nervingumu.

— Tylos! Antraip mes jus išmesime! — subliovusi pantera trenkė letena į stalą.

— Tylos! — kuprius pakartojo, pataikaudamas panterai, ir nukabino didelę lūpą.

— Jei aš galėčiau jums patarti, — mandagiai sukrankėjo kranklys, — tai aš leisčiau jo dantis patentuoti. Kiek aš pastebėjau, jo dantys skiriasi iš kitų dantų, tiktu patentuoti kaip mėsos kapojimo mašiną.

— Tad ir vykdykite! — atsisukusi į kuprių sušuko pantera. — Perskaitykite registracijos aktą.

Kupranugarius perskaitė aktą vienu tonu, vienu atsikvėpimu neišskirdamas ne vieno žodžio, niekur nepriduodamas reikšmės.

— Patentas numeris pirmas. Akiniuota gyvatė užpatentavo optikams ant veido akinių formą. Patentas antras. Kingūra patentavo pilvą portfeliui ir galanterijos prekių nešimui. Patentas trečias. Raganosis patentavo nosies ragą signalui.

— Jūs, pone krokodile, galite pasirinkti anglišką ar vokišką patentą, — kreipėsi kranklys, — po angliško patento paprastai rašoma: „Made in Germany“ o vokiškame rašoma: „Facon de Paris“.

— Kuris yra geresnis? — nepatenkintas paklausė krokodilas.

— Tai skonio dalykas! — sukrankėjo kranklys, — pavyzdžiui: kingūra pasirinko angliškąjį, žiūrėdama iš politinio taško Australijoje. Afrikos raganosis pasirinko vokiškąjį.

— O aš noriu abu turėti! — pareikalavo krokodilas.

— Tai negalima, — iš susinervinimo sparnais plasnodamas šaukė kranklys. — Aš kaip mėsos kapojimo mašinai siūlau pasirinkti angliškąjį...

— Pagaliau pakaks! — sušuko pantera, — rašykite: patentas ketvirtas. Krokodilas snukyje patentuoja kapojimo mašiną. Pritaikytas tinkamas virtuvėse.

Su tais žodžiais pantera pasikėlusį išdidžiai užvertė uodegą ir apleido susirinkimą. — Darbo valandos buvo pasibaigusios.

Tuo tarpu kupranugarius paruošė diplomą, kurį kranklys iškilmingai jam įteikė.

— Būkite pakankamai apdairus, — įspėjo jis, — diplomai yra dekoratyviniai. Jūs taip sakant, esate ant autosugestinio kelio. Pasistenkite jo nepamesti. Man reikia atsiprašyti.

Juristinis patarėjas užsikando ilgą kirmelę, kurią jam žmona buvo į vaškinių popierių įsukusi.

Krokodilas, pamatęs teisių patarėją pusrėčiau pasijuto silpnas. Tarp dantų sunkiai sukandęs gautąjį diplomą, išsiriogino upės link su mintimi suvalgyti mažąją Makako, tačiau toji buvo jau dingusi.

— Kaip nepatikimi šiandieniainiai sutvėrimai, — mąstė krokodilas, — visai nenuostabu, kad senesni ir geresni turi būti patentuojami. Išdidžiai įrepliojęs į samanais lengvai nusiirė slidžiu dumbliu. Kuriam išgūlėjo keletą valandų iki atėjo vakaras ir prie upės susirinko daug publikos beieškodama vakarienes.

— Kodėl jūs nevalgote, kolega? — paklausė pro šalį plaukdamas kaimynas. Jis atrodė sotus ir patenkintas. Tarp dantų dar kramtė grobio likučius.

Krokodilas vos begalėjo kalbėti.

— Aš esu patentuotas! — išdidžiai iškošė, — aš negaliu valgyti, mano dantyse diplomai, dėl to turiu pasilsėti.

— Vardan savo uodegos geriau būsiu sotus, — pagalvojo mažasis kaimynas. — Bet jūs atrodote, lyg nuo pat ryto nieko burnoje neturėtumėte. Sveika jūsų žalia spalva tiesiog ruda virto. Padėkite savo diplomą ant kranto ir užkaskite bent truputį.

Krokodilas vidiniai grumėsi — alkis buvo begaliniai didelis.

— Ne! — staiga sušuko. — Padėjus ant kranto beždžionės gali jį pavogti.

— Tai išspiaukite jį, — tęsė akiplėšiskai kaimynas, — kam jums reikalingas tas diplomai? Jei diplomą tik burnoje turite laikyti, tad geriau jau nuo jo atsisakyti, juk dėl jo negalima nieko ėsti, dar ko gero pačiam būti išjuoktam ir suėtam. Tai didelis vėjjavaikiškumas!

Krokodilas nepasijudino, tik piktas dar giliau į dumblą pasinarino.

— Jei jau jūs diplomą burnoje turite laikyti, tai greičiausiai nakčiai aš jūsų uodega užsigardžiuosiu.

Krokodilas baimingai apsižvalgė ir toje baimėje prarijo savo diplomą. Jam pasidarė labai liūdna, taip liūdna, kaip niekuomet: apvirtęs nualpo. Tuoju supuolė giminės jį sudorojo.

Tuo ir baigėsi liūdna pasaka. Dar tik mažą šeimyninę pastabėlę norėčiau pridurti: mažoji Makako tuo tarpu laimingai susižiedavo. Buvo labai iškilminga vakarienė, į kurią visi kaimynai susirinko. Besilinksmindami jie patyrė patentuoto kro-

(Tąsa 4-am psl.)

GAISRAS

(Ištrauka iš romano "Saulės žaismas")

Rytas dar turėjo būti toli, bet aštri šviesa badė mano blakstienas ir aš pramerčiau akis. Vienu šuoliu vienmarškinis atsidūręs prie lango, aš sustingau vietoje. Liepsnų kamuoliai ritosi Pupkių miestelio stogais, kartais pavirsdami galingais, į dangų šaudančiais fontanais, kartais priguldami prie žemės, kurioje bėgiojo išsigandę žmonės, kartais išsiliedami į upę, kuri apsemia laukus ir rauna medžius.

Buvo šviesu kaip dieną. Į langą barbeno smulkus ankstyvo rudens lietus, kurio lašus besiblaškantys vėjas stikle ištiesdavo įstrižais, įvairiomis spalvomis besimainančiais, rėžiais. Pro tuos rėžius stebėdamas siaučiantį gaisrą, pagalvojau, kad mūsų miestelis turi tik dvi gatves, kurios yra išsidėsčiusios kryžiaus pavidalu. Dabar jos buvo pavirtusios į ugninį kryžių, kuris lingavo dangaus skliaute, spaudydamas į visas puses liepsnojančių nuodegulių krušą. Kodėl aš ligi šiol buvau nepastebėjęs, kad mūsų miestelio gatvės formuoja kryžių?

Iš tų minčių mane pažadino motinos, kuri segiodamosi suknelę bėgo iš kito kambario, balsas:

— Ant mūsų nešia, o jo nėra, Dieve...

Tą pačią sekundę man paaiškėjo, kad vėjo nešami nuodeguliai gali užkurti mūsų trobas ir kad tėčio, kuris ištisoms savaitėms išvažiuodavo kartais net į labai tolimas apylinkes naujai pastatytiems namams vidaus įrengimų ruošti, nėra namie. Mintis, kad visa namų atsakomybė šį kartą gūla ant manęs, privertė mane pašokti iš vietos ir ko nors griebtis. Bet ko, — aš pats nežinojau. Nerimo genamas, aš keletą kartų pėbėgau per kambarį, susidauždamas su motina, kuri taip pat lakstė iš kampos į kampą ir paskui vėl sustojau ties langu. Lyg ugniniai paukščiai, pavėjui skrido į mūsų pusę didesni ir mažesni liepsnos gumulai, kurie bejėgiškai nukritę palangės vejoje, ilgai degdavo ir išryškindavo kiekvieną aplinkos smulkmeną.

Dabar manė apėmė baimė. Reikėjo ką nors daryti. Bet tuo pačiu metu pastebėjau, kad aš stoviu vienmarškinis ir kad reikia, visų pirma, apsimausti kelnėmis. Ant kėdės atramos, ant kurios kiekvieną vakarą eidamas gulti pakabindavau kelnines, šį kartą jų nebuvo. Praėjo gerokai laiko, kol jas suradau kažkur palovėje ir kol į jas įlindau.

Bet ką toliau daryti, aš vis tiek nežinojau. Sukinėjau vietoje, baimingai žvilgčiodamas pro langą ir sekdamas vis galingiau ir galingiau siaučiančias liepsnas, kurių liežuviai kartais ištydavo iki bejėgiškai rymančių padangėje kraujo spalvos debesų. Tik kai pastebėjau, kad motinai nesiseka nuo sienos nukabinti Marijos paveikslą, kuris buvo įstatytas į paauksuotus, gaubto stiklo durelėmis aprūpintus, rėmus ir kuris prieš pusmetį tėčio parvežtas iš apskrities miesto, kėlė mūsų visų pasididžiavimą, aš šokau jai į pagalbą. Bet ir man nepavyko jo nukabinti. Virpančioje gaisro šviesoje man atrodė, kad Marija, kuri vienoje rankoje laikė savo širdį, o kitoje — kažkokio medžio šakelę, lūpų kampučiais juokiasi iš mano nevykusių pastangų ir man užėjo dar didesnis noras ją nukabinti. Bet tuo metu motina sušuko:

— Degame, — ir ties mano kojomis sudžeržgėjo rėmų stiklai. Gulėdama ant grin-

Patentuotas krokodilas

(Tąsa iš 3-čio ps.)

rodilo istoriją. Mažoji Makako ja domėjosi daugiausia, nes ji pažinojo krokodilą asmeniškai taip arti, kad vos buvo nesužėsta.

Vertė Mykolis

dų Marija taip pat šypsojosi. Lange žaidė įsikūrusi mūsų stoge liepsnelė. Aš galvo-trūkčiais išbėgau į kiemą.

Iki gilaus vidunakčio aš lakščiau po stogą, žarstydamas vėjo atneštas žarijas ir laistydamas vietomis bepradedančius svilti šiaudus. Vėjas buvo foks stiprus, kad sunkiai galėjau žengti žingsnį. Bet su kiekvienu, nepaprasto įtempimo reikalaujančiu, pasislinkimu, su kiekvienu įsiremimu, su kiekvienu šuoliu, aš pajusdavau, lyg būčiau atlikęs kokį nors antžmogišką žygį, kuris gimdė many kažkokį sunkiai nusakomą, iki to meto nepatirtą, pasitenkinimą.

Netrukus atsirado kaimynai, kurie gabenė kibirais vandenį ir ėjo man į pagalbą. Bet vistiek toje kovoje prieš ugnies, lietaus ir vėjo gaivalus aš jaučiausi esąs svarbiausias karys ir atlikinėjau daugiau, negu jie visi. Nežiūrint pavojaus, aš nardžiau nuo vieno stogo galo į kitą ir buvau pirmas kiekvienoje reikiamoje vietoje. Mane apėmė kažkoks pasiutimas, kuris vertė mane šelti ir juo didesnė būdavo rizika, juo aš noriau jos ėmiausi, nors žinojau, kad tatai gali kiti už mane atlikti. Mano sąnariai virpėjo nuo nuovargio ir išsisėmimo, bet vis tiek aš nerimau vietoje ir jaučiau kažkokį saldų, sunkiai nusakomą džiaugsmą, kuris atsirado kartu su pirmu kart gyvime pajustu pareigos ir nuopelnų įsisąmoninimu.

Mane apėmė net savotiškas nepasitenkinimas, kai pamačiau iš tolo, kiek arkliai įkabina, parvažiuojantį tėtį, kuris palikęs kieme neiškinkytą vežimą, užsirioglino ant stogo ir pradėjo davinėti nurodymus. Bet miestelio gaisras jau buvo bepradedęs silpti, didysis pavojus jau buvo bepraėnas ir mano pasididžiavimas, kad svarbiausią dalį šiame reikale atlikau aš, liko nepažeistas.

Žemėn nusileidau, tik aušrai patekėjus. Vėjas buvo nurimęs ir horizonte kilo skaisiti, nakties tragedijai abejinga, saulė. Savo padidėjusį svorį dėl šio žygio jaučiau iki tokio laipsnio, kad net tėčio patapšnojimas man per petį ir jo žodžiai "gerai, sūnau", man atrodė visiškai nereikalingi. Iki pat pusryčių aš tyčia nesiprausiau ir suodinas bei permirkusiais drabužiais sukinejau tarp žmonių, kad visi žinotų mane gaisrą gesinus.

Pusryčių metu atėjo ieškoti pastogės pirmieji padėgėliai. Tai buvo žydų Kumskių šeima, kuri miestelio pakrašty turėjo maisto krautuvėlę ir kuri per vieną naktį prarado visą savo turtą.

Laikydamas ant rankų mažą, gal trejų ar ketverių metų mergaitę, Dovydas Kumskis tyliai įsilinko pro duris ir nei žodžio neprataręs, atsisėdo artimiausioje kėdėje. Kaip jis skyrėsi nuo to Dovydo, kurį aš matydavau šabaso vakarais, kai jis pasipuošęs ir švariai nusiskutęs, slampinėdavo gatvėmis. Dabar jis buvo vienplaukis, sutaršytas plaukais, atsegiotu švarku ir bausomis įsimynęs į pushačius, iš kurių sunkėsi purvas.

Vos jam atsisėdus, mergaitė greitai nušoko nuo jo kelių ir kažkodėl pradėjo gniaužyti savo rankose laikomą mažą guminį arkliuką, kuris raitėsi, kaip gyvas ir cypė plonu balseliu. Mergaitės plaukai buvo juodi ir susisukę smulkiais garbanomis.

Paskui Dovydą įėjo jo žmona, kurią visi vadindavo Badanke. Nežinau, ar toks buvo tikras jos vardas, bet pamatęs ją, aš kažkodėl visada pagalvodavau, kad tas pavadinimas jai labai tinka: ji buvo stora, apvali, kaip statinaitė ir žengdama savo storomis, kiek per trumpomis kojomis, svyrudavo į šonus. Nežinau, kodėl Badanės vardas mano sąmonėje visada buvo susijęs su storumu ir apvalumu.

Vos įžengusi pro duris, ji valandėlę dairėsi aplinkui ir aš pagalvojau, kad ji ieško vietos padėti savo atsineštam ryšuliui, kurį ji laikė prispaudusi prie savo didelių, beržo tošies baltumu švytinčių ir raudonoje bliuskutėje nebetelpančių, krūtų. Kai

pagaliau ji pastatė ryšulį ant židinio, aš pastebėjau kad jame buvo didelis stiklinis indas, kuriame raudonavo uogienė. Ji taip pat sudribo kėdėje ir tylėjo. Stebėdamas jos išvargusį veidą, užvertas akis bei liečiau ir purvo suterštus drabužius, aš galvojau apie tylias vidudienio popietes, kuriomis matydavau Badankę sėdinčią ant savo krautuvėlės laiptų ir abejingomis akimis žiūrinčią į apvaliais akmenimis grįstą gatvę.

Mes visi kažkodėl tylėjome. Jeigu ne mergaitės arkliukas, kuris cypė plonais, žirgo žvengimą pamėgdžiojančiais, balseliais, tai toji tyla būtų buvusi nebepekliama.

Po valandėlės mama pakvietė padėgėlius pusryčių. Abu Kumskiai spyrėsi ir atsisakinėjo, bet garbiniuota mergaitė tuoj numetė ant grindų arkliuką, kuris dar kartą gailiai sucypės, išsitiesė kažkur palei židinį ir pirmoji užsirioglino ant ilgo visu pasieniu išsitiesusio užstalės suolo. Savo mažutėmis, purvinomis rankutėmis ji švaistėsi po stalą, norėdama viską paliesti ir viską pačiupinėti.

Kažkodėl aš užmiršau visą tragišką aplinką ir dėmesį sukaupiau į ją. Ir mokykloje ir žaidimuose aš buvau apsipratus su mergaitėmis, bet namie, prie stalo mergaitės artumas man atrodė toks neįprastas, toks nekasdieninis, kad aš jaučiausi beveik sumišęs. Kai vienu metu ji kažko siekdama, atsirėmė į mano alkūnę, man norėjosi, kad ji ilgiau laikytųsi mano rankos ir kad niekada jos nepaleistų. Net kai ji išvertė stiklinę pieno, man kažkodėl nesinorėjo trauktis į šalį, nors pienas tekėjo ant mano marškinių ir kelių. Tik kai tėtis pasakė, kad reikia iškraustyti dirbtuvę, kurioje turėjo apsigyventi Kumskiai, aš pakilau ir išėjau su juo. Rankiodamas nuo varstoto tėčio išmėtytus įrankius ir šluodamas skiedras, aš galvojau, kad Pupkių miestelis sudegė, ir kad jo nėra, ir kad dabartinis jo vaizdas visiškai kitoks, ir kad stauga mūsų namuose atsirado mergaitė, kuri turi garbiniuotus plaukus ir kuri buvo atsirėmusi į mano alkūnę.

Sugrįžęs iš dirbtuvės, užstalėje aš radau dar padidėjusį padėgėlių būrį. Šalia Kumskių sėdėjo mokytojas Vildzius ir senutė jo motina. Juodu abu taip pat buvo pavargusiais veidais ir aš pagalvojau, kad Vildzius, kuris buvo visų mokytojų griežčiausias ir bausdavo už kiekvieną menkumą, dabar atrodo toks švelnus ir toks paprastas. Užkimusiu balsu jis pasakojo savo nakties išgyvenimus.

— Labas rytas, pone mokytojau, — aš tariu, stengdamasis pavyzdingai nusilenkti, kaip jis ir kiti mokytojai rodydavo kiekviena proga klasėje. Bet Vildzius buvo taip įsigilinęs į savo pasakojimą, kad manęs nepastebėjo. Skėsčiodamas rankomis ir kartas nuo karto perbraukdamas pirštais per savo ilgus, gražiai pražilusius plaukus, kurie sviro ant pečių, jis tęsė: "Bėgu prie durų, bėgu prie lango, visur uždaryta. Raktas, lyg žemėn prasmego..."

Jo balse, jo judėsiuose jautėsi visas tas išgastis, kurį jis pergyveno gaisro metu ir mano akyse jis dabar atrodė toks menkas ir toks vertas pasigailėjimo, kad aš nežinojau, ar verta antru kart jam nusilenkti ir pasakyti "Labas rytas, pone mokytojau". Tik kai jis pabaigė pasakojimą ir užklausė, ar negalėtų bent laikinai pas mus apsigyventi, dėl šventos ramybės aš nutaikiau proga ir jį pasveikinau. Bet mokytojas Vildzius, kuris visada tiek daug dėmesio kreipdavo į smulkmenas ir kiekviena proga rodydavo griežtą veidą, dabar kažkaip nevykusiai, lyg būtų manęs susigėdęs, šyptelėjo ir atsakė: "Labas, labas, jaunuoli".

Palikęs juos vienus, aš išėjau į kiemą ir dairausi po apylinkę, kuri po paskutinės nakties atrodė tokia keista ir tokia svetimma. Lygumoje, kurioje anksčiau buvo išsiriavęs Pupkių miestelis, riogsojo balti

(Pabaiga 5-tam ps.)

PESIMISTIŠKOS BANGOS

Nežinau, ar gerbiamieji skaitytojai pasiilgo mano raštelį "Naujiuose". Aš pati pasiilgau, ir net labai. Vienas senyvas žurnalistas man pasakojo, kad noras matyti atspausdintą savo raštą praeis. Gal ir teisybė, bet man tas noras dar nepraeina.

Mano ilgo tylėjimo priežastis labai paprasta: buvau išvažiuojusi į Floridą. Visi važiuoja, kodėl gi man nepavažiuoti? Man net labiau reikia, negu kitiems: gal kokį milijonierių susičiupčiau, gyvenimas praskaidrėtų. Deja, milijonieriaus nepasičiupau, net ir sutikusi nebuvau, tik vos nepatekau krokodilui į nasrus. Tiesa, krokodilas buvo su kaklaraiščiu ir juodais ūseliais ir vis kvietė į patiltę pasižiūrėti, kaip mėnulis atsispindi vandenyje. Aš, prisiminusi mamos pamokymą — vengti nuošalesnių vietų ūsoto vyro draugijoje, į patiltę neėjau ir, tur būt, dėl to išlikau visai sveika ir gyva, nežiūrint, kad krokodilas buvo ir labai arti prisiliejęs.

Aš net prisimenu savo įsipareigojimus: buvau žadėjusi parašyti, kaip Kultūros Taryba organizavo bendruomeninį teatrą. Deja, ką čia berašysi, jei nei bendruomeninio, nei lietuvinio, nei jokio kitokio teatro nebeliko. Apskritai, man grįžus į Čikagą, padvelkė didelio pesimizmo banga.

Iš Rašytojų Draugijos ėmę bėgti rašytojai (Katiliškis, Būdas), ir, sako, esą pavojaus, Rašytojų Draugijos Valdybai liekant Čikagoje, kad pirmininkas galės likti vienas pats su savo šeima ir artimaisiais.

Spaudos parodoje buvę išstatyta du kartus daugiau reikalingų ir nereikalingų eksponatų, negu buvo parodą lankiusių lietuvių. Valiuko paskutinis spektaklis buvęs ir optimistiškas ir pesimistiškas. Optimistiškas dėl to, kad Barčaitė labai gerai vaidinusi, o pesimistiškas, — kad per tris spektaklius teprisirinkę vos nepilni penki šimtai žiūrėtojų. Žeromskio pesimizmą pati jau suspėjau perskaityti "Draugo" laikraštyje. Jis su pagrindu pesimistiškai nusiteikęs, kad patys dailininkų grafikų parodos dalyviai buvę ir jury komisijos nariai, atseit, patys savo paveikslus, didžiai teigiamai įvertinę, iškabinėję sienose. Tačiau Žeromskio nepatikimas pesimizmas net manęs, naivios mergaitės, neįtikina. Jis savo pompastiškame straipsnyje daug kur sako, jog toks ir toks dailininko darbas negeras, nes jam nepatinkas. Bet kodėl nepatinkas, taip ir nepasako. Jeigu Žeromskis būtų dieldas su barzda ir jo skopis būtų mums visiems privalomas, gal ir aš įpulčiau į pesimizmą. Dabar, sako, jis visuomet gražiai nusiskutęs ir ne tiek jau labai daug mylių nužengęs dailininkiškoje kelionėje, kad tokiomis priemonėmis kitus apkrėsti pesimizmu, vargu, ar jam pavyks. Tad, nepuldama iš anksto į pesimizmą, skubu į parodą ir tikiuosi, kad, laimingai ištrūkusi iš Floridos krokodilo nagų, galėsiu dažniau pamatyti savo raštelį "Naujiuose" puslapiuose.

Pesimistiškai sutikta
— Marytė Žičkutė

GAISRAS

(Atkelta iš 4-to psl.)

kaminai ir vienas kitas apsvilusio medžio stūobras. Vietomis dar rūko dūmai, kurie priminė juodas, vėjuje plėvesuojančias vėliavas. Šen bei ten slenkiojo pavargę žmonės, kurie tempė paskutinius savo turto likučius. Jie praedavo pro šalį, nenusišypsodami, kaip kitomis dienomis ir nepakeldami akių, lyg jiems šiame pasaulyje nieko kito būtų nelikę, kaip tik didelis skausmas.

Virš viso šito vaizdo žaidė didelė kaitri rudens priešpiečio saulė, kuri savo spinduliais abejingai glostė išlikusius nuodegulus, apsvilusius medžius ir gelstančius laukus. Stebėdamas tą didelę saulę, aš kažkodėl prisiminiau mažą, garbanotais plaukais mergaitę, kuri neseniai buvo palietusi mano ranką ir bėgte pasileidau namo.

5 — NAUJIENOS — CHICAGO 8, ILLINOIS
1954 M. BIRŽELIO 19 D., SEŠTADIENIS

UNITED PRESS-NAUJIENU Radiophoto
Pietinėje St. Louis miesto daly vaistų įmonėje įvyko eksplozija ir gaisras, kurio nuostoliai siekia \$220,000. Dėl eksplozijos žuvo 5 žmonės, o 32 buvo sunkiau ar lengviau sužeisti.

put
yourself
in their
shoes!

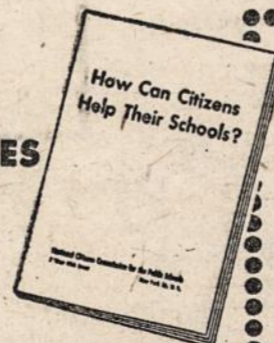
YOU'D WANT BETTER SCHOOLS. TOO!

Yes — put yourself in the shoes of children who get only half-day education. Or some of the others who are jammed into overcrowded classrooms. Or again put yourself in the place of kids whose schools lack playground facilities or books and equipment.

Is it fair to give our children anything but a first-rate education? Let's see to it that they get the kind of education that will make them the citizens we all want them to be. It's a big job but a satisfying and rewarding one.

Here's how to get started. Write today for free booklet, "How Can Citizens Help Their Schools?". Clip out the coupon and mail it today!

**BETTER SCHOOLS
BUILD BETTER COMMUNITIES**

Better Schools
2 West 45th Street, New York 36, N. Y.

Please send me free booklet, "How Can Citizens Help Their Schools?".

Name _____

Address _____

City _____ Zone _____ State _____

In cooperation with The National Citizens Commission for the Public Schools, this advertisement is sponsored by

NAUJIENOS
1739 So. Halsted St., Chicago 8, Ill.

Ką galima rasti Newberry knygyne

Kadangi šiemet sueina 50 metų nuo to laiko, kai rusų valdžia gražino lietuviams teisę spausdinti knygas ir laikraščius lotynų raidėmis, tai sumaniau pasirausti Newberry knygyne, tikėdamasis rasti ten kokių lietuviškų knygų, išleistų prieš spaudos uždraudimą, vadinasi, prieš 1884 m.

Tiesa, nėra labai didelis lietuviškų knygų lobis tame knygyne, tačiau iš katalogo suskaičiau iki 188 visokių lietuviškų leidinių lietuvių, vokiečių, rusų, anglų ir lenkų kalbomis. Tenai galima rasti seniausią lietuvių kalba gotiškais raidėmis knygą, būtent *Masvydžio bažnytinio turinio giesmių knygą*, parašytą 1570 metais. Taipgi keletą vėlesnių laikų knygų. Christijono Donelaičio 4 metų dalys, spausdinta Karaliaučiuje 1869 metais; *Siejamosios Paszaro Zoles* (čia paduodu kaip tada buvo parašyta). *Apraszia ant Naudos Ziamaitiu Ukinyku, Jonas Warnas, metuose 1854. Wilnuj. Kasztu yr Spaustuvi Jozapas Zawadzka, 1855.*

Šita knygutė yra tik 22 puslapių ir susideda iš šešių skyrių. Ten yra aiškinama ir pamokoma, kokias žoles kur sėti, kaip jas auginti ir kaip nuimti.

Kitas leidinys tai: *Lamentorius, arba Pradžia Mokslo, sudeta Maziems Waikeliams, Kasztu Kunigajkszczia L.Oginškia ts Rytawa. Wilniuja Spaustuweja A. Syrkinio, 1860 m. Kasztuoja Penskatiki.*

Šitame "lomentoriuje", kaip senieji lietuviai atsimena, iš pradžios eina abėcėlė, po to slibzdavonė, vėliau žegnonė, poteriai, maldos, panos šv. Marijos lišanija ir t. t.

Be to, ten yra įdomus pamokymas ūkininkams kaip laukus dirbti, tręšti, sėti ir javus nokinti. Tas pamokymas yra užvardintas: "ISZMINTIS UKININKU" *Sudetas per senelius*

*Kad darytų jauniejai
Kaip sutare seniejai."*

Tas pamokymas eina formoj klausimų ir atsakymų.

K. Kas tai gaspadoriavimas?

A. Yra tai iszmingas apsejimas su lauku ir gyvuliajs idant kiekvienas darbas butu Diewuj ant garbes O zmozuj ant naudos.

K. Ar darbas apej lauka yra meilus Diewuj?

A. Ogi kaip! Patsai Diewas pasake zmozuj; prakaitė weido tawo walgysi duona. O musu seneliaj apie ta dalyka taipos pasakoj! Del Diewo ir sawo stalo, Zmozus lauka walo. irt.t.

Yra tai apie šešių puslapių aprašymas apie ūkininkų reikalus.

Kitas elementorius labai įdomus ne tiek savo turiniu, kiek tuo, koki lietuvių kalbos žargoną vartojo to laiko vadinamoji šviesuomenė, mokydama liaudį skaityti ir rašyti. O ta šviesuomenė daugiausia susidėjo

iš bajorų. Kadangi iki baudžiamos panaikinimo 1861 metų gimnazijas ir universitetus tegalėjo lankyti tik bajorų vaikai, arba turtingesnių ūkininkų vaikai, kurie buvo pakeitę savo pavardes iš Kelmo į Kielminski ir t. t., įsigijo bajorystės dokumentus, tai ir į Lietuvos Romos katalikų bažnyčios kunigus tegalėjo išeiti tik bajorų vaikai. Čia reikia atminti, kad Lietuva jau buvo priėmus katalikų tikėjimą 1386 metais. Vadinasi, jau buvo praėję 475 metai, kada šie elementoriai buvo išleisti. Kokią kalbą vartojo tie rašytojai ir kiek jie stengėsi pažinti liaudies kalbą. Čia paduodu keletą ištraukų iš elementoriaus:

MOKSLAS

SKAITYMA RASZTA LIETUWISZKA, del MAZU WAYKU
Kuremi padeti ira wisoki Moksly Krykscioniszki, Teppo

ir Trumpas NOBAZENSTWAS KOZNOS DIENOS. Wirams ir Moterims Sluzincias Idant mokidamise skaytiti iszmoktu pradzios Moksla Krykscioniszka, ir Nobazenstwas Koznos dienos.

WILNIUY

KASZTU NEUMANA ir SALCA, Spaustuwiem M. ZYMELAWICZES, Typografa.
1860

Tas elementorius arba mokslo knygutė susideda iš 32 puslapių. Išrodo, kad knygutė buvo vartojama visoje Lietuvoje, nes yra Vilniaus kanauninko katalikų bažnyčios patvirtinta. Štai jis:

No. 103. Niniejszy Elementarz przedrukowac walno. Wilno, 1 Lutego 1857 roku.

X. A. Wroblewski, Kanaunik Kated. Wilen i Kawaler.

Taipgi yra rusų kalba cenzoriaus liudijimas, išduotas 1859 m. kovo 23 d. Pasirašo: Cenzor Pavel Kukalnik. Toliau seka zegnoni, Teve Musu, Sveika Marija. Čia paduodu kaip atspausdinta:

MALDA PONISZKA

Tiewi musu, kursai esi Danguisi, szweskieš Wardas tavo, Buk wale tawá kayp Danguj, teyp ir ant ziames, Duonas musu wisu dienu duok mums, szlendiena. Yr alleisk mums musu kaltes, kayp yr mes atleydam musu Kaltims. Yr neweysk mus ant pakusoima, Bet gielbiek nuog pikta, Amen.

Pasweykinimas P. Maryos.

Sweyka Marya, loskas pilna, Ponas sutawimi, Blagaslowita tu tarp Moteru, yr blagaslowitas Waysius Ziwata Tawa Jezus. Szwenta Marya Motina Diewa, melskies uz mus griesznus dabar, yr adinoy smerczia musu, Amen.

Tikiu į Dievą Tėvą apleidžiu, nes ten mažiau yra žargoniškų žodžių. Po to seka 10 Dievo Įsakymų ir įvairios kitos maldos.

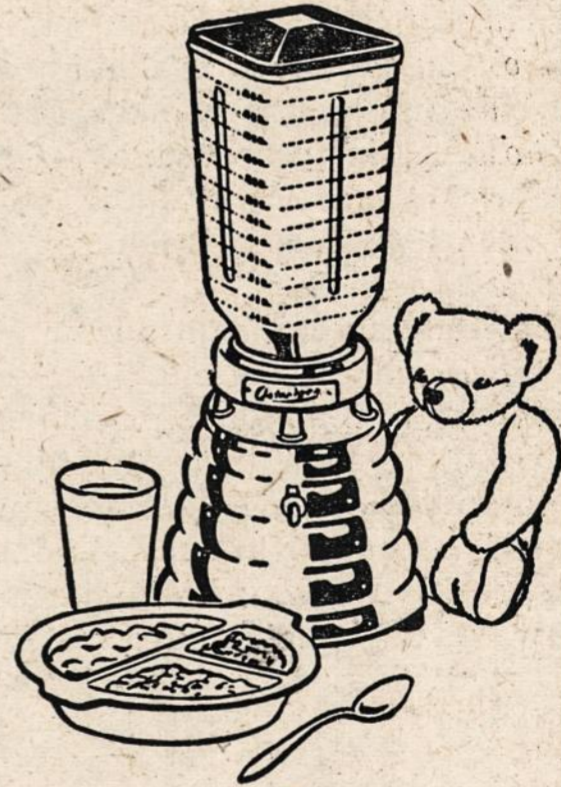
Pagaliau yra įdėtas vienas dalykėlis, kurio negalima apleisti nepažymėjus. Yra tai menamai eilėmis parašytas patarimas kaip mažus nepaklusnius vaikus dyžti arba plakti. (Nukelta į 7 psl.)

Feed baby better!

WITH THE
Osterizer
Original Liquefier-Blender

It's the one kitchen appliance that lets you prepare appetizing baby food... pureed, pulverized, mixed, blended, or chopped... quickly from the same fresh fruits, meats and vegetables your family eats. This way you can save up to \$100.00 per year by preparing baby foods at home. Save time, too—fix the same meal for all.

But what's more important, you make sure baby's food is more nutritious, more wholesome—because it's fresh, with all the original vitamins and natural minerals retained.

Win a FREE Osterizer!

Pick the names of these Babies! Nothing to buy, just come in—fill out contest blank.

Owen
Oscar
Otto
Oliver
Orville

Stanley
Stewart
Steven
Scott
Samuel

Thomas
Theodore
Thelma
Tyler
Todd

Ellen
Eloise
Edna
Evelyn
Elise

Ruth
Rosemary
Rita
Roberta
Rose

GUARANTEED ELECTRIC APPLIANCE AND FURNITURE COMPANY

2876 West Cermak Road

BIshop 7-3333

(Atkelta iš 9 pusl.)

Rašančiam šiuos žodžius teko irgi iš to elementoriaus mokyti. Kai baigiau visą elementorių, taip sakant, pereiti, tai motina mano liepė ir tas eiles perskaityti garsiai, jai girdint. Man jos labai nepatiko, bet mano motina juokėsi. Ji man sakė: "Matai, vaikeliai, ką čia lementorius sako. Jei neklausysi, tai gausi beržinės košės".

Suprantama, aš taikiau išsisukti nuo tos "beržinės košės" kiek galima. Bet vieną kartą teko beržinės košės ir... gal tai išėjo į naudą.

Štai tos eilės apie vaikų dyžimą. Čia paduodu nieko netaisęs, taip, kaip buvo tada atspausdinta.

**KOLIEDAYTIS
DEL MAZU WAIKIALU.**

Rykszty Dwases S. Waikialus muszty rodij;

Rykszty niekrysla sweykata neuzwody,

Rykszty pawara razuma ing galwa,

Moka poteru, yr pyktos kalbos gina

Rykszty Tewams waykus paslusznyas daro;

Rykszty moka; o Ozi iszwara.

Rykszty noris musza, nesulauzys kautu,

Waykialus nutur nuog wykios zlastys,

Rykszty kad waykiali Motina twos,

Iszgalbies tykra Duszi jo isz peklos.

Rykszty iszmoka kaip uszdirbti duonos,

Rykszty wisokias cnatos ira mokitoi,

Rykszty yr isz piktu wayku giarus daro,

Blagoslowik Diawe Mokietyjus, yr tas Motinas

Kurios Twoj riikszte mazus waykialus,

Blagoslowik Diawe yr tokios Myszkus

Kur riikshtes aug, kayp ant ligiansy cziesa,

Zwaygzdzie waykams ta Koliedayti duoda,

Dielko ana, tay tegul nieks ne lojo.

Apačioj viršminėtų eilių yra toks parašas:

Ad. M. D. G. et B. V. M. Honorem.

Kaip minėjau, Newberry knygyne yra ir daugiau labai senų ir vertingų knygų. Tas knygnas yra išlaikomas privatių fondų. Tačiau viskas yra nemokamai teikiama publikai.

Lietuvių labai senos knygos yra pažymėtos taip: "Ex Bibliotheca Ludovici Luciani Bonaparte".

Matyti, kad tas asmuo Bonaparte bus paaukojęs ar parduęs savo biblioteką minėtam knygnui.

Toliau, man pasiteiravus, ar knygnas perka ar priima dovanas senų knygų, jei kas aukoja, buvo atsakyta, kad Newberry knygnas priima tik istoriškas knygas, taip pat roma-

nus ar noveles, jei jos rišasi su kokios šalies istorija. Jei knygnui atrodo įdomios istoriškos knygos, tai ir perka tokias knygas.

Todėl mūsų knygų leidėjai nepadarytų klaidos, jei pasiūlytų Newberry knygnui savo leidinius. Jei jiems patiks, jie gali nupirkti. O kurie knygų leidėjai nori, kad jų knygos pasilikytų kitoms kartoms, tai gali jas paaukoti. Aš manau, kad tas knygnas gali išsilaikyti keletą šimtų metų, ir gal daugiau. Jo adresas yra toks:

The Newberry Library,
60 West Walton Place,
Chicago, Ill.

(Walton Place yra tarp N. Clark St. ir N. Michigan Ave.)

Vestuvėse, krikštynose, pobūviuose ir namuose tinkamiausia vartoti yra
LIETUVIŠKI SALDAINIAI
KAUNAS, VILNIUS, PALANGA VARDAIS ŠOKOLADINIAI, VAISINIAI, ŠALTMETINIAI, KARVUTĖ IR KITOKIOS RŪŠYS.
Reikalaukite visose lietuviškose maisto krautuose ar tiesiai iš gamyklos.
Rašykite:
MR. STASYS PETRAUSKAS, 836 W. 33rd Place, Chicago 8, Illinois.

**PASIMATYKITE SU
STANLEY LITVINU**

APIE JŪSŲ INSULIACIJOS
PROBLEMAS
DABAR YRA LAIKAS ĮRENGTI
SAVO NAMĄ ŽIEMAI

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies stako lentų ir namams materiolu.

CARR-MOODY LUMBER COMPANY
3039 SO. HALSTED STREET Tel. VICTORY 2-1272
STANLEY LITVINAS, Mgr. — LIETUVIAI SALESMONAI

a "Blessed Event"
for your kitchen!

**the ALL-NEW compact 30-inch
ROPER Space-Master
AUTOMATIC GAS RANGE**

The new 30-inch ROPER "Space-Master" Gas Range offers large cooking capacity in a small space. You'll admire the compactness, the completeness and the trimness of this newest addition to the Roper line of gas ranges. Stop in and see the "Space-Master" as well as all of the other fine Ropers on display.

- Measures only 30 x 25 3/4 inches, yet it's big and roomy
- "Insta-Set" panel with "Insta-Matic" clock for completely automatic oven cooking in your kitchen
- Big capacity "Therma-Dome" broiler and "Bake-Master" oven, full 24 x 15 1/2 x 17 3/8 inches
- "Spectro-Matic" burner control with rainbow-hue handles that tell the exact degree of top-burner flame

**SOLTIS HOME APPLIANCES
AND FURNITURE**

2647 West 51st Street

Tel. HEmlock 4-7095

OPEN MONDAY AND THURSDAY EVENINGS

KALBOS DALYKAI

REDAGUOJA
DR. P. JONIKAS

Pagalba mielai laukiama

Pastaruoju laikų dviejuose vietos laikraščiuose buvo pagedauta iš Lietuvių Kalbos Draugijos praktinės veiklos saugoti lietuvių kalbos grynumui bei kultūrai.

Čia norima tuo reikalu pasisakyti tiek, kiek tai liečia LKD Čikagos skyrių. (Laik. centro valdybos veikla ir planai pastaraisiais laikais mums nėra žinomi.)

Jei tie pageidavimai gera valia keliami, tereikėtų džiaugtis, nes tai rodytų, kad visuomenei šis dalykas rūpi. Čia tik pažymėtina, kad Čikagos skyrius bei apskritai jo nariai tuo reikalu nebe nuo vakar dienos rūpinasi.

Ir iš tikrųjų, jau kelinti metai veikiančio skyriaus susirinkimuose buvo pranešimų, kur buvo nagrinėjama net premijuotų literatūros veikalų kalba. Be bendrųjų minčių gimtosios kalbos išlaikymo ir jos kultūros reikalu, buvo ir skyriaus radijo paskaitose pranešimų, kuriuose buvo nurodomi atskiri taisytiniai kalbos atvejai raštuose ar gyvenime. O ypač daug tokių praktinių patarimų LKD narių buvo pateikta laikraščiuose. Pagaliau tokių kalbinių taisyčių ir praktinių patarimų ir atskirais leidiniais esama išleistų.

Tad anie laikraščiai ar nebus pasivėlavę su tais pageidavimais. Gal būt, tokių praktinių taisyčių norima daugiau. Bet reikia atminti, kad tuo atveju skaitytojams bei klausytojams galėtų įgirsti tos pat rūšies tema. Kita vertus, tesama riboto skaičiaus geriau kalbiškai lavintų specialistų; jie daro, kiek gali ir kiek aplinkybės leidžia.

Atrodo, kad čia daugiau galėtų prisidėti prie pageidavimo darbo ir anų pageidavimų autoriai bei laikraščiai. Tie žmonės juk ir patys LKD-jai nepriklauso, bent ne visi. Kodėl jie ten neprisideda savo konkrečiais patarimais ir gyvu darbu? Visi juk į draugijos skyrių buvo ir tebėra kviečiami. Mielai bus pasinaudota kiekvienu rimtu ir pagrįstu patarimu skyriaus veiklai sustiprinti; taip pat ir jų kalbos taisyčiai mieliai bus skelbiami, jei tik tie žmonės tokių pateiks ir jie bus vertingi. Juk nekartą skyriaus valdyba per susirinkimus yra maldavusi paskaitininkų. Ypač daug tokie žmonės reikalui pasitarnautų, jei jie padėtų mūsų kalbininkams bei LKD nariams jų mintis bei praktinius kalbinius patarimus visuomenė plačiau paskleisti. Juk kalbininkai nėra magai ir vieni to darbo negali atlikti. Turi didesnis būrys į tą darbą įsijungti.

Taigi visi darbininkai skyriuje laukiami išskėstomis rankomis. Beje, gal būtų rimčiau ir tiksliau, jei autoriai su savo pasiūlymais pirma kreiptųsi į skyriaus valdybą ar susi-

rinkimą, o paskui, reikalą išsiaiškinus, savo vertingas mintis neštų į spaudą. Kitaip galėtų gautis išpūdis, kad kieno nors gerų patarimų nepaisoma ar jiems į skyriaus varomą darbą neleidžiama įsiterpti su naudingais sumanymais ar net darbais. Kita vertus, per ankstyvas lipimas į sakyklą klaidina, o pačiam reikalui neretai nepasitarnauja.

Dvejos sukaktuvės

Šiais metais minima 50 metų lietuvių spaudos atgavimo sukaktis yra, tiksliau sakant, lietuviškosios spaudos tam tikrų kalbinių pobūdžio varžtų nusikratymo sukaktis. Juk anuomet (1865-1904) buvo ne apskritai lietuviškoji spauda draudžiama, bet ginamas vartoti tradicinis lietuvių pasiskolintas lotyniškasis raidynas, o brukamas rusiškasis, vad. graždanka.

Graždankos, anot to beta-riant, tų rusiškųjų kirvukų, primetimas buvo vienas iš caro vyriausybės žygių jos suplanuotoje lietuvių rusinimo politikoje. Ta kryptimi einant, paskui būtų atėjęs — kaip tai ir vėlesnis kita spalva nusidažęs imperializmas parodė — pasikėsinimas į pačią lietuvių kalbą, jei lietuviai neatlaidžioje 40 metų kovoje nebūtų šių civilizuotam pasauliui barbariškų priemonių niekais pavertę. Lietuvių kalbos likimu daugiau turėtų rūpintis laisvojo pasaulio lietuviai, kuriems vėl savo eile gresia pavojai. Tai išsąmoninti mums yra ir šios sukakties minėjimo prasmė.

Dabar sukanka ir 300 metų nuo pirmosios spausdintos lietuvių kalbos gramatikos, kuri buvo skirta lietuvių bendrinei kalbai normuoti Mažojoje Lietuvoje.

Tai buvo tilžėno Danieliaus Kleino (1609-1666) gramatika, kurios originalas buvo išleistas Karaliaučiuje 1653 metais lotynų kalba, vardu Grammatica Litvanica (Lietuviškoji gramatika). Jos sutrumpintas vokiškas leidimas išėjo 1654 metais, vardu Compendium Litvanico-Germanicum oder Kurtze und ganz deutliche Anführung zur litauischen Sprache (tač. — trumpas lietuvių kalbos vadovėlis).

Šis leidinys rodo, jog mūsų gramatiškai normuojamos bendrinės kalbos tradicija yra sena. Ta gramatika, kuriai Kleinas sunaudojo pastabas eilės lietuvių kalbos žinovų kunigų, kilusių iš įvairių Maž. Lietuvos vietų, turėjo didelės įtakos tiek rašomajai kalbai nusistojant, tiek ir vėlesnių gramatikų autoriams. Tiesa, gramatika buvo skiriama Maž. Lietuvai, kuri tada buvo Prūsijos valdžioje.

8 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
— SATURDAY, JUNE 19, 1954

Bet ji ilgainiui veikė ir Didžiąją Lietuvą, ypač nusistojant varžtų aukštaičių tarpei bendrinės rešomosios kalbos pagrindu.

Ši pirmoji spausdinta lietuvių kalbos gramatika dabar di-

delė retenybė. Pažymėtina, kad vienas jos egzempliorius vis dėlto yra net Čikagoje, Newberry Library lietuviškajame skyriuje, kuris kaip tyčia yra palyginti gausus kalbiniais raštais bei veikalais.

Speciali Lotynų Kalbos Mokykla

Benet Lake, Wisconsin, 50 mylių į šiaurę nuo Chicagos, yra Tėvų Benediktinų vadovaujama Benet Lotynų Kalbos Mokykla (Benet Latin School) jauniems vyrams, kurie baigė High School, dali arba visa kolegijos mokslą ir nori tapti kunigais, bet nemoka pakankamai lotyniškai. Visas užlaikymas, kainos prieinamos. Pamokos mokslo metu arba tikrai vasaros laikotarpiu. Kreipkitės į:

REV. REGISTRAR, BENET LATIN SCHOOL,
BENET LAKE, WISCONSIN
Phone: North Antioch, Wis, 8411

ŠV. PEREGRINO KOPLYČIA

SERGANČIŲ VĖŽIO LIGA GLOBĖJAS
TĖVAI SERVITALI, ŠV. DOMINIKONO BAŽNYČIA

Sedgwick ir Locust gatvės

AMŽINA NOVENA KIEKVIENĄ ANTRADIENĮ
nuo 5:20 popiet. Kiekvieną sekmadienį nuo 3:30 popiet.

Mišios kiekvieną antradienį, 8 val. ryto sergantiems vėžio liga. Specialūs asmeniškai palaiminimai su šv. relikvija tiems, kurie yra paliesti vėžio ligos. Prašymai priimami kiekvienu laiku. Tel.: WH 4-6797.

Rev. John G. Bosco, O. S. M. Pastor and Director.

THE AQUARIUM

TVARKOMAS NAUJOS VADOVYBĖS
TEIKIAMAS GERIAUSIAS MAISTAS

Atidaromas sekmadienio vidudienį. Kitomis dienomis
11 valandą ryto, įskaitant pirmadienį.

6018 West North Ave. Chicago, Illinois
MErrimac 7-9703

NELAUKITE — RYTOJ GALI BUTI PERVELU!

Jei norite užsitikrinti nuo ugnies namus, baldus, automobilius, ar šiaip ką apdrausti, reikalaukite agento, arba brokerio, kad jis parūpintų jums polisą per mūsų kompaniją. Nelaimėi išitikus, neturėsite jokių nemalonumų.

"Mes esame pirmaklasiai nariai Chicago Board of Underwriters"

O'MALLEY & McKAY, Inc

222 WEST ADAMS STREET KAMBARYS 1043
Telefonas Central 6-5208.

Generaliai Agentai šių Kompanijų:
COLUMBIA INSURANCE COMPANY
PEARL ASSURANCE COMPANY
LUMBERMEN'S INSURANCE COMPANY
MASSACHUSETTS FIRE & MARINE INSURANCE CO.
MICHIGAN FIRE & MARINE INSURANCE COMPANY
AMERICAN AUTOMOBILE INSURANCE CO.
MASSACHUSETTS BONDING & INSURANCE CO.

"Čiurlionio" Ansamblio Plokštelės

jau pagamintos ir šiuo metu siuntinėjamos užsisakiusiems. Albume telpa 6 normalaus (78 RPM) greičio plokštelės, į kurias mišraus, vyrų ir moterų chorų ir chorų su kanklių orkestru ir solistais įdainuotos šios dainos:

1. Tėve Mūsų (Gruodis) — Lopšinė (Mikulskis).
2. Augo Kieme Klevelis (Karosas) — Kas Bernelio Sumislyta (Mikulskis).
3. Op, Op, Kas Ten, Nemunėli (Naujalis) — Palankėj (Mikulskis) ir Piemenėlių Daina (Švedas).
4. Anoj Pusėj Nemuno (Čiurlionis) — Kalvelis ir Skamba, Skamba Kankliai (Mikulskis).
5. Cykiai.. Cykiai.. (Mikulskis). Sėjau Rūtą (Mikulskis)
6. Linelius Roviaiu (Mikulskis)—Eikime Mudu Abudu ir Aš Ne Vyšnelė (Mikulskis).

Albumo kaina JAV ir Kanadoje su persiuntimo išlaidomis yra \$10.00 ir gavus pinigus albumas tuojau išsiunčiamas.

Užsakymus siųskite šiuo adresu:

ČIURLIONIS ENSEMBLE

c/o J. Nasvytis, — 771 E. 91st Street, — Cleveland 8, Ohio

Prašau man atsiųsti..... Čiurlionio ans. plokštelių albumą (us).
Vardas, pavardė .....
Tikslus adresas .....
Priedu \$..... (pašto perlaida, čekiu, pinigais).
Parašas.....

Dr. Mikalojaus Vorobjovo nėra

Tie, kurie turėjo progos klausytis Dr. Mikalojaus Vorobjovo paskaitų meno klausimais, niekada neužmirš to subtilaus, ramybe dvelkiančio ir vos pastebimu šypsniu papuošto veido, santūrių jo judesių, kurie lydėdavo trumpą, aiškų ir tikslų jo sakinį, jo išvalgumo ir pastabumo.

Dideliu ryškumu mano atmintin įstrigo Dr. Mikalojaus Vorobjovo ekskursijos su grupėmis studentų po Vilniaus miestą. Miestas, kuriame teko užaugti, man nesudarė paslapčių. Bet reikėjo Vorobjovo, kad aš pajusčiau jo tikrą grožį. Jis sustodavo paprastose, siaurose senamiesčio gatvelėse ir atkreipdavo dėmesį nieku ypatingu nepasižymintį mūro išlinkimą, senos sinagogos stogą, apkerpėjusios bažnyčios portalą. Nors anksčiau buvo tekę daug kartų praeiti pro tas vietas, bet tik tų ekskursijų metu aš įsisąmoninau, kad gyvenu paminklų mieste, į kurio pastatus visa eilė praeities kartų sukrovė savo grožio supratimą.

Tai buvo vokiečių okupacijos metais. Vėliau teko Vilnių palikti. Besitraukdami naciai daug jo paminklų sunaikino. Šiandien gal Vilnius modernesnis, bet šiandien juo gal netektų grožėtis, kaip tada.

Neseniai mus pasiekė žinios, kad didysis Vilniaus mylėtojas ir jo grožio atskleidėjas Dr. Mikalojus Vorobjovas Jungtinėje Amerikos Valstybėje at-

siskyrė su šiuo pasauliu. Paskutiniu laiku jis profesoriavo Smith kolegijoje, Northampton, Mass. Buvo studentų mėgiamas ir gerbiamas. Kas priverstė jį griebtis savizudybės, sunku pasakyti. Gal slegianti Amerikos atmosfera, gal jo estetiškai sielai nepakeliama aplinka? Ne visi iš Europos persodinti medžiai prigyja Amerikos žemėje.

Reikia tikėtis, kad atsiras žmonių, kurie galės daugiau pasakyti apie Dr. M. Vorobjovo asmenį. Jo mirties proga tenka tik priminti, kad nežiūrime savo svetimos kilmės, jis buvo Lietuvos patriotas. Gimė 1903 m. Šiauliuose. Studijavo meno istoriją, klasikinę archeologiją, filosofiją ir slavistiką Marburgo, Berlyno ir Müncheno universitetuose. Filosofijos daktaro laipsnį įsigijo Münchene 1933 m.

Grįžęs į Lietuvą, įsijungė į kultūrinį gyvenimą, vokiečių okupacijos metais dėstė Vilniaus universitete meno istoriją. Periodikoje bendradarbiavo nuo 1932 m., rašydamas Vaire, N. Romuvoje ir kt. laikraščiuose. Keliasdešimt straipsnių meno klausimais yra paskelbęs užsienio žurnaluose.

Didieji jo darbai yra 1938 m. vokiečių kalba išleista studija apie M. K. Čiurlionį — "M. K. Čiurlionis, der litauische Maler und Musiker". 1940 m. išleido studiją apie Vilnių — "Vilniaus meną". — S. K.

A Kiss in the Dark

Pastaba p. B. Kazimieraičiui

The book in question—more vicious than any in the library of Don Quixote and denounced as a *Pasiutusi Sunknygė* by the eminent Lithuanian critic B. Kazimieraitis in his splotic article in *Europos Lietuvis*, April 29, 1954 — was not intended as a breviary for pious seminarians. Indeed, those responsible for the publication of this singularly scandalous book took great pains to prevent its falling into the hands of innocents, seminarians, grammar school pupils, and the like. Seven hundred and fifty-five copies ordered by a Jesuit monastery in Dublin were accordingly stricken from the subscribers' list by the publishers, who feared lest the contents be misconstrued and corrupt the morals of unfled-

ged minds. Three hundred and thirty-two copies ordered by a primary school in Sussex were also scrupulously withheld by the honest publishers. I judge the publishers have done rightly, though their decision may be argued by some as summary, unseasonable, and unbusinesslike.

It is both unfortunate and regrettable that one copy of the book escaped the publishers' attention and fell into the hands of one B. Kazimieraitis, a lay brother or seminarian, judging by the chasteness of his style and the impeccability of his logic. Alas, I regret, one soul has been doomed to eternal perdition! Though, I confess, I know not why he read the book without first inquiring into its nature from his superiors. But I personally believe him to be innocent of evil intention, though mistaken in judgement.

— Milton Stark

Moving Moving

PERKRAUSTYMAS IŠ ARTI IR TOLI

ILGŲ METŲ PATYRIMAS — PIGUS SAŽININGAS PATARNAVIMAS. NAUJI DIDELI SUNKVEŽIMIAI — PATOBULINTI PERKRAUSTYMIUI IRANKIAI, KAIP PATYS SUNKVEŽIMIAI, TAIP IR JŪSŲ PERKRAUSTOMI BALDAI YRA APDRAUSTI — INŠIURINTI.

J. NAUJOKAITIS 2022 WEST 69th STREET, CHICAGO 29, ILLINOIS. Tel.: WALbrook 5-9209

NORBUT MEN SHOP

3358 So. Halsted Street

TĖVO DIENA
YRA BIRŽELIO 20-tą

Nupirk jam dovaną,
kurią jis gali vartoti:

- Arrow balti marškiniai \$3.95
- Sportiniai trumpom rankovėm marškiniai ..... \$1.95 iki \$5.00
- Vasarinės kelnės ..... \$6.95 iki \$13.95
- Siaudinės skrybėlės ..... \$1.95 iki \$4.95
- Diržai ..... \$1.50 iki \$3.50
- Kaklaraiščiai ..... \$1.50 iki \$2.50
- Balti nylon marškiniai \$6.95

Taip pat kiti naudingi daiktai, kaip: kojinės, baltiniai, pirštinės, nosinės, žaketai ir kepurės.

LIETUVIŠKA KRAUTUVĖ!

LIETUVIŠKA ISTAIGA

SAFETY OF YOUR SAVINGS

Savings & LOAN ASS'N

INSURED UP TO \$10,000

2555 West 47th St. LAF. 5-1003 CHICAGO 32, ILL.

B.R. PIETKIEWICZ PRES.

The book you will enjoy on your vacation

A KISS IN THE DARK

by J. JASMIN

Translated from the Lithuanian by M. Stark.
SHORT STORIES OF FLIRTATIONS AND LOVE AFFAIRS.

"For light reading, if the feather-type is desired and one wants to become acquainted with European love-making, mistresses and the like, then this is the book that will appeal!" — Evening Telegram, St. John's, Newfoundland.

Price: hard cover — \$3.00; soft cover — \$2.00.

Naujienos, 1739 So. Halsted St., Chicago 8, Ill.

PRADĖK TAUPYTI ŠIANDIEN, — TURĖSI RYTOJ!

Taigi pradėk taupyti šioje lietuviškoje įstaigoje.
BRIGHTON SAVINGS moka 3% pelno
Kiekvieno taupytojo indėliai yra apdrausti iki \$10,000.00.

BRIGHTON SAVINGS and LOAN ASS'N.

4071 Archer Ave., į vakarus nuo California Ave.

Telefonas: LAFAYETTE 3-8248

CHARLES ZEKAS, Secretary

OFISO VALANDOS:

Pirmad., Antrad., Penktad. ir Šeštadienį 9:00 ryte iki 4:30 val. po pietų.
Trečiad. 9:00 ryte iki 12 val. dieną. Ketvirt. 9:30 ryte iki 8:00 val. vak.

TAUPLYK ATEIČIAI

Kiekvieno ateities laimė priklauso nuo to, kiek jis sutalpė, kada galėjo taupyti. Ką beplanuosi ateičiai atsakymas vis tas pats.

Taupydami Universal Savings and Loan bendrovėje, gausite gerą dividendą, užtikrintą saugumą ir mandagų patarnavimą, nes indėliai yra apdrausti iki \$10,000 kiekvienam asmeniui, o vedusių porai kombinuoti iki \$30,000.

Nemokamas sustojimas automobilistams.

UNIVERSAL SAVINGS & LOAN ASSOCIATION

1800 So. Halsted Street Chicago 8, Ill.

Telefonas: HAYmarket 1-2028

VALANDOS: Pirmadieniais, antradieniais ir penktadieniais nuo 9 ryto iki 4 val. vakaro. Ketvirtadieniais nuo 9 ryto iki 8 vak. Trečiadieniais ir valstybės šventėmis uždaryta. Šešt. nuo 9 val. ryto iki 3 val. po pietų.

PAVASARIS PRIE VARDUVOS

Povilas Jurkus buvo kilęs iš Sedos parapijos beturčių šeimos. Abu su broliu dar mažyčiai liko našlaičiai, ir jiems teko pas svetimus augti ir sau duoną užsidirbti. Pasiekęs berno amžių, Povilas, "Pavasaris prie Varduvo" knygos autoriaus tėvas, pristoją Barstyčiuose pas kalvį Adomaitį užgizelį mokytis amato. Čia bebūdamas susipažino su mergaite, tarnavusia pas kun. Moncevičių klebonijoje. Jų santykiai išvirsta į artimus ryšius: įsimyli. Bet likimas juodu išskiria: pramokęs kalvystės, Barstyčiuose negauna darbo, bet jo atsiranda po sudegimo miestelio Kalvarijoje. Apie 1897 m. Povilas Jurkus ir atsikelia čia bei ima dirbti pas kalvį Turškį. Vėliau pas bendrapavardį Adomą Jurkų užmiesty išnuomoja seniai nebevertojamą kalvę ir pradeda savistoviai dirbti. Dabar ir jo mylimoji mergaitė, iš Barstyčių klebonijos atsisakiusi, persikelia į Kalvariją ir pastoja dirbti pas altaristą kun. Miką šeiminkę. Taip aplinkyboms klostantis jų santykiai dar labiau suintymėja ir jiedu apsi-veda.

Pagaliau P. Jurkus mėgina susisukti nuosavą gūžtą: pačiame užmiesty, už kapinių, nusiperka ant skardžių sklypelį žemės ir pasistato bakūžę, kurios viename gale apsigyvena — kitame įtaiso kalvę.

P. Jurkus pasidarė neblogu amatininku: darbo jam netrūko. Bet Dievas nepasigailėjo ir burnų: šeima gausėjo, lyg grybais po lietaus. Tat ir stiprūs raumenys, vykę kūjo dūžiai nepakankamai uždirbdavo, kad galėtų tinkamai išlaikyti šeimą ir iš skolų išbristi. Prisimena vieno kalvariškio prieš daugelį metų išsireiškimas, kad Jurkaus vaikų veidai primena Kryžaus sienose išpėstų iš karstų besikeliančių lavonų veidus... Taigi, kálvio Jurkaus šeimoje vargas ir skurdas buvo kasdieninis svečias. Na, švaros taip pat trūko: Jurkieni sunku buvo visur aspėti... Per pirmąjį pasaulinį karą vargas dar daugiau suspaudžia. Tat nenuostabu, kad užėjusi gripo epidemija išretina šeimą. Joje lieka motina, sūnus Danielius ir mažiausis Poviliukas lopšely, nagrinėjamos knygos autorius.

Kaip vaikai augo našlės globojami — kiekvienas gali suprasti. Danielius dar piemenuko amžiuje ėmė kilnoti kūjį. Bet vėliau pasirinko lengvesnį sodininko-daržininko amatą. Poviliukas, padedant broliui, geriems žmonėms, katalikiškoms organizacijoms, kibo į mokslą.

Nevien P. Jurkus iš kalvariškių yra prasiveržęs iš neturtinųjų į aukštuosius mokslus: yra ir daugiau. Kam iš lietuvių yra nežinomas Lietuvai atsikuriant buvęs pirmuoju teisingumo ministru Liudas Noreika?

10 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
—SATURDAY, JUNE 19, 1954

vedęs lenkę generolo dukterį ir su A. Smetona įsteigęs Lietuvių Tautininkų Sąjungą? O jo tėvas nesykį važinėjo po Kalvarijos ir Alsėdžių parapijas rinkdamosi...

Kalvariškiuose yra koki tai stumianti į mokslą jėga, užsilikusi dar iš senovės. Tur būt, anoji dominikonų gimnazijos dvasia dar veikia: S. Daukanto pavyzdys, likę padavimai apie čia siekusius mokslo vyrus, tautos pasididžiavimas jaisiais ir t. t., kurs skatina ir vargšus didiems darbams. Juk išsimokslinus kilmė nedaro negarbės, nors būtumei ir elgetų vaikas. Bet kitaip tenka pažiūrėti į tuos, kurie savo praeitį mėgina dabinti svetimomis plunksnomis...

Po šios mažytės įžangos galime ir pačią knygą pagrinėti. Joje įdėti penki dalykėliai, bet visi persunkti Romos-katalikų tikėjimo misticizmu. Nenuostabu: buvusi kunigo šeiminkė mažiausiajam sūneliui tai įskiepijo dar kūdikystėj. Tat nenuostabu, kad ir tremty Jeruzalės dangus auksinis, amžinai šviečia ir kažkur traukia, 9 p., kurio autorius nėra net matęs; kai kitus tremties kely esančius gimtojo krašto dangus ir gamta gaivina ir tų prisiminimų neiškeistų į jokio krašto grožį.

Visi dalykėliai lengvai skaitomi, stilius gražus, sakiniai kruopščiai suderinti, palyginimai vykę. Perskaičius knygutę, tenka pripažinti, kad Povilas Jurkus rašytojo talentą turi ir tuo tektų džiaugtis, jei tą Dievo dovaną nepanaudotų vienos pakraipos propagandai, o vietomis net labai tendencingai.

Iš eilės tenka sustoti prie pirmojo dalykėlio "Auksinis paveikslas". Konstrukciniu atžvilgiu visai vykusiai suplanuotas: prologas, įvedas į autoriaus šeimą, motinos dienynas, kuriame stengiamasi parodyti Ž. Kalvarijos apylinkėje judėjimą prieš lietuviškosios spau-

dos uždraudėjus, vėliau pirmą viešą vakarą su vaidinimais, parodant motiną, tėvą ir senelį didvyriais. Epilogė autorius vistik — reikia manyti, kad tremties metai ir jį paveikė — su nepaprastu lyrizmu legendos fone Jeruzalės dangų ima lyginti su gimtojo krašto dangumi.

Visa būtų gerai, jei autorius nebūtų paėmęs tikrųjų vardų. Šie priduoja visai kitą vaizdą ir kiekvienas kalvariškis, perskaitęs rašinį, karčiai nusijuoks ir autorių palaikys vėjavaikiu, o rašinį — nevertu skaityti, pil-

na panegirikos, tiesos iškreipimo.

Motina pavaizduojama dvarininke, kilusia iš Žem. Kalvarijos apylinkės: "Mum iš miestelio netoli: tik perkopk porą kalnelių — ir jau sodybos vartai", iš motinos dienyno, 52 p., kurios tėvas dar kalba lietuviškai, o motiną — kilmingoji, bajorė, kalbanti tik lenkiškai. Jos brolis Žitomyrio klebonas, išrūpinęs švogeriui bajorystę, 29 p.

Įdomu, iš kur autorius tai visa ištraukė? Kur jis sutiko (Tęsinys 11 psl.)

Finished pictures in a minute!

Snap it! See it!

WITH A POLAROID
Land CAMERA

Think of the fun you can have with a camera that gives you the finished picture in a minute! Show your guests their pictures while the party is still going on. Make sure you've got once-in-a-lifetime vacation scenes, weddings, family gatherings. Only the Polaroid Camera lets you see your pictures as you take them — at the very moment they mean the most.

Permanent pictures...
from a guaranteed camera
... in 60 seconds.

American Furniture & Radio Stores
1523 N. Milwaukee Ave. HUMBOLDT 6-5000
OPEN MONDAY AND THURSDAY EVENINGS

MUTUAL FEDERAL SAVINGS

SAVINGS INSURED UP TO \$10,000

FEDERAL SAVINGS

AND LOAN ASSOCIATION

MUTUAL FEDERAL SAVINGS Rekordas...

- ★ Įsteigta Chicagoje 1905 metais.
- ★ Nuo 1905 metų ši bendrovė pergyveno karus, ekonomines depresijas, panikas ir krizes ir savo taupytojams išmokėjo kiekviettą sutaupyttą dolerį
- ★ Aukštus dividendus išmokėjo visada be perstojimo
- ★ Partrauksim jūsu pinigų iš kitur, jei atnešite savo banko knygutę.

Nelaukit—Pradėkit Taupyti Šiandien!

Įstaigos valandos: Kasdien nuo 9-tos ryto iki 5 val. po pietų, Ketvirtadieniais nuo 9-tos valandos ryto iki 8 val. vakaro, Trečiadieniais visai neatidaroma.

AND LOAN ASSOCIATION

2202 W. Cermak Rd. • Chicago 8, Ill.
JOHN A. KAZANAUSKAS, Pres. • Tel. Virginia 7-7747

(Tęsinys iš 10-to psl.)

Kalvarijos apylinkėse tokių tipų? Juk lenkiškai vos pažleberiojančių vos keli buvo anais laikais, o autorius amžiuje ir tie buvo išnykę. Bet ir tie patys, kaip Gorainis, Barakauskis, Bubelė nebuvo "kilmingieji", bet paprasti, kiek prasigvenę valstiečiai. Dar labiau nustembi skaitydamas, kad jo mama, ta "garbingoji bajoraitė", pensionatų auklėta, 47 p.

Noris tuoj paklausti autorių, kiek mergaičių 3 klm. spinduliu apie Kalvarijos miestelį buvo pensionatuose auklėtos? Suprantama, turiu galvoje praeitą šimtmetį. Manau, kad nenurodytų nė vieno pavyzdžio. Tat kam juokinti žmones rašant istorinį dalykėlį...

Dabar tenka pastatyti klausimą: kokiems galams autorius vargšę moteriškę, savo motiną, apkaišę svetimomis plunksnomis? Gal nevienas atsakys: norėdamas daugiau pagerbti motinos atminimą. Ar tai nebūs vėjaviškiškumas. Juk nereikia gražesnio paminklo motinai, nors ir elgeta ji būtų, payaizduojant jos motinišką meilę, rūpesčius vaikais, vargingą jos buitį auginant savo mažyčius.

To viso ne čia tenka ieškoti priežasties. Tai jau didybės manija, pagavusi besimokančios jaunuomenės dalį. O nuo tos pagundos neatsilaikė ir kai kurie besimoką kalvariškiai. Mat Antanui I viešpataujant po gruodžio 17 naktinio perversmo Zofijos šešėly imta vykdyti "Vytauto Didžiojo politika". Pirmasis žingsnis — įsteigta "Bajorų Draugija" su "kunigaikščių Beržanskiu" priešaky. — Šio kunigaikščio byloje šiaulių Apygardos Teismo 1927 m. sesijoje Mažeikiuose yra labai įdomių parodymų, kur jo artimi giminaičiai sako, kad jis ne galys būti jų giminė: jie visi esą paprasti valstiečiai. — Ši bajorijos manija silpnesnios galvosenos besimokančių jaunimą labai užimponavo, visą laiką jų galvelėms kai kuriems mokytojams kalant ura patriotizmą. Dalis tokių pramušgalvių šokosi įrodinėti, kad jie mažiausia iš kunigaikščių kilę, o bajorystė — neabejojama. Suprantama, kad ir iš kalvariškių tokių atsirado.

Kas nežino iš kalvariškių senesniosios kartos Prielgauskų — visi: kun. J. Petrauskui klebonaujant Zem. Kalvarijoje jie dirbo jo žemę ir, be vaikų, nieko daugiau neturėjo: buvo eiliniai vargšai valstiečiai. Klebonas buvo kilęs iš tos pat parapijos, taip pat valstiečių sūnus, bet užsikrėtęs kunigų seminarijoje lenkiškumo manija, stengėsi kuo daugiau tokių "lenkų" padaryti žemaitijoje. Tat ir paėmė du vyresnius Prielgausko sūnus ruošti dvasinien seminarijon. Tėvams bekuliant atsitiko nelaimė — sudegė klebono daržinė. Šis užtai išvijo tėvus iš darbo, kurie užmiesty, palei Kryžaininkės kalną, nusipirko žemės sklypą ir ant jo pasistatė bakūželę. Atlyžęs klebonas berniukus visticiek priruošė į seminariją ir pasiuntė į Kauną.

Vargšas visur lieka vargšu: neturtas juos ir čia sekiojo: tėvai ne ką galėjo priduoti, davatkėlės nepakankamai sumedavo. Tat kitą rudenį tik vienas Kazimieras begrižo seminarijon: vyresnysis brolis nuėjo pas Vailokaitį tarnauti ir iš algos šelpė besimokančių Kaziuką. Kokie turtuoliai buvo tėvai, galima spręsti iš to, kad besimokančiam Kzimirui grįžtantiems į Kauną po Kalėdų atostogų moksleiviams motina įduodavo nuvežti porą dežučių sacharino...

Kazimieras išvargsta seminariją, tampa kunigu ir įsigyja gerą "akį" vyskupo Staugaičio. Dabar kunigėlis šelpia jaunesnius, ir šie eina mokslus. Gražu. Bet vieną dieną Prielgauskai pasidaro "kilmingieji", savė skelbia bajorais... Kalvariškiai, kurie visa žino, juokiasi, bet Prielgauskai visiems įrodinėja, kad sena giminė, garsi bajoriškais žygiais... Tat neuostabu, kad ir kalvio sūnus Jurkus motiną kildina iš bajorų... ir savo rašiny primena bajoraitę Prielgauskaite, 58 p. Juk su ja autorius sykiu augo, tokie pat trobelninkai.

Autorius, užuot aprašinęs motinos romaną Barstyčiuose, nukelia į jam visai nežinomą Žitomyrį. Čia viskas vyksta lyg Sedos parapijos klebonijoje. Motinos tipas išeina visai vėjaviškiškas: Kalvarijoje lieka mylimas Povilas, Žitomiry iš pirmo pamatymo įsimyli lenką Zigmantą, 26 p., o tik keltą nepalankių žodžių apie jį pasakius rusų pirkliai Ivanui, 4 p., ir vėl meilė užgęsta. Parvykusi į Kalvariją ir pamačiusi kaimiečius slykštisi: "Kažkas baisiai svetimo pasivaidino šituose kaimiečiuose. Nupurto šaltis", o jau tą patį vakarą šoka ir žaidžia kaimiečių tarpe. Vakare jai gera ir miela jų tarpe, vėl įsimyli kaimietį. Visa tai taip psichologiškai nepatikima: autorius vedžioja skaitytoją jam pačiam nežinomais keliais. Ir tokių vietų aibės šiame kūriny. Kad ir Kalėdų aprašymas Žitomyrio klebonijoje. Mama, kuri yra klebono šeimininkė — jis patsai tą faktą patvirtina 44 p., pasisakydamas motinos žodžiais: "Man priklausė dar algos dalis" — čmus rinktis svečiams su kavaličiais išvyksta vieni du rogemis pasivažinėti, ant ledo pačiuožti... Kas tuo patikės? O ir tas čiuožimas toksai banalus, primena Mickevičiaus gatvėje Kaune čiuožyklą su gramafono plokštelių muzika...

Taip pat ir motinos vardas: tėvas vadina Onute, motina Anuška, 49 p. Kaip ten bebūtų, šeimoje tėvai vienaip vadina vaikus. Tegu būtų išimtis, bet niekad anais laikais patriotai bajorai, kalbą lenkiškai, nevadintų dukros rusišku vardu! Tai jau absurdas, visiškai nežinomas anų laikų sulenkėjusios bajorijos dvasios!

Bet svarbiausia tai, kad autorius literatūrinį veikalėlį paverčia vienos pasaulėžvalginės

(Tęsinys 12 psl.)

11 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
— SATURDAY, JUNE 19, 1954

SUTVARKYKITE LAIKU SAVO AUTOMOBILI STASYS DAPKUS

3255 SO. UNION AVENUE Tel. CALUMET 5-1127
Prityręs mechanikas, turįs moderniausių įrankius, gerai ir nebrangiai pataiso karoseriją ir nudažo, taip pat sureguliuoja

motorą, kad taupiau naudotų benzina ir alyvą. Dirbtuvė yra 3231 So. Lowe Ave., įvažiuoti reikia iš alėjos. Kas negali atvažiuoti į dirbtuvę, skambinkite telefonu susitarimui.

SKADE'S LOUNGE

1500 So. 49th Avenue Cicero, Illinois

Šeštadienio vakarą, 1954 m. birželio 19 d. ruošia visiems savo kostumeriams ir jų draugams

Pradedamąjį **POLKOS - ŠOKIŲ** vakarą
Gros **TOM KASSEL** ir jo **POLKA GENTS**
iš **WTAQ** radijo stoties.

Ateikite anksti ir pasilinksminkite. Bus netikėtų paskelbimų. Kviečia šeiminkai

ED ir **MILLIE SKADE**

LIETUVIŲ PREKYBOS NAMAI

Moderniškiausi baldai, 1954 metų modelio televizijos aparatai: ZENITH, MOTOROLA, WESTINGHOUSE, SYLVANIA ir daug kitų. Skaibiamos mašinos, šaldytuvai, gazo šildymui pečiai: SIEGLER, MOORE IR kiti. Radio aparatai, kilimai, spyruokliai, matracai ir visa, kas tik reikalinga namų įrengimams.

Lengvi išmokėjimai, sekmadieniais jokių taksų.

FURNITURE CENTER INC.

Įmonės vedėjas JUSTAS LIEPONIS

3222-24-26 So. Halsted Str. Victory 2-4226

Įmonė atidaryta: Pirm., Ketv. 9-9:30 Kitomis dien. 9-6. Sekm. 10-5 val.

AL. VARNAS and COMPANY

Savininkai Al. Varnas ir Al. Balčiūnas

2509 West 63rd Street Tel. WA. 5-2278

Importuotus pietums ir kavai servizus, įvairiausių rūšių kristalo indus, vaikams servizus, keramikos išdirbinius ir įvairiausių dovanų dalykus siūlom pigiau negu kur kitur.

AL. VARNAS & CO.

IMPORTO FIRMA

CHICAGO 29, ILLINOIS

SAUGESNĖS vietos taupymui niekur nerasite. Kiekviena sąskaita apdrausta iki \$10,000. Penkiasdešimt penki metai patyrimo ir draugiško patarNAVIMO.

DISTRICT
SAVINGS

Štabas kalba lietuviškai

and LOAN ASSOCIATION

3430 South Halsted Street

(Tęsinys iš 11-to psl.)

grupės propagandiniu, mažavėrciu rašinėliu, prinesdamas jiems nuopelnus, kurių jie niekad neužsitarnavo ir nutylėdamas tos apylinkės tikruosius veikėjus. Rašinėly minimi tokie vardai: Stefanija (521 p.), visai parapijai žinoma, pirma dirbusi vartotojų bendrovėje, vėliau klebono įsteigtoje krautuvėje pardavėja ir pagaliau pasenusi likusi prie bažnyčios davatkėlė, bajoraitė Prielgauskaitė (motinos dienyne aprašomi įvykiai vyksta juk 1904-5 m. -32 p.- kai ta "bajoraitė" dar nebuvo gimusi!). Bet autoriui reikia bendraminčius iškelti ir jis toliau brenda netiesos balon. Visas judėjimas vyksta jo motinos tėviškėje-dvare, atseit, visam vadovauja bajorai, kunigėliai ir t. t. Pirmąją gegužinę aprašydamas Kalvarijoje (56 p.) taip nutauzija: "Muzika vėl grojo. Kunigėlis ėjo aplinkui. Vyresniesiems nešė žodį, jaunuosius kėlė šokiui".

Man norisi paklausti autorių, kokis tai kunigėlis buvo? Gal kun. J. Petrauskas, kurs save laikė didžiausiu lenku, nors jo tėvai, gyvenę tos pat parapijos Padegimės kaime nė vieno žodžio nemokėjo lenkiškai? Šis klebonas visą laiką keikė iš sakyklos visus litvomanus, cicilikus, už lietuvišką judėjimą, o patsai kuriantis Lietuvos respublikai į Kalvariją apie 1920 m. parsitraukė lenkių mokytojų ir mėgino steigti vietoje lie-

Nekentėkite be reikalo dar bent vieną dieną

nuo Galvos skausmo
Skrandžio
Sutrikimo
Nevirškinimo
Nerviškumo
Nemigos
Prasto apetito
Skrandžio dujų
kylančių dėl
užkietėjimo

Įsigykite Dr. Peter's Gomozo šį vakarą ir pamatysite, kad rytoj jausitės daug geriau.

Priežastis to yra, kad Gomozo teikia trigubą pagalbą — (1) Paliuosuoja vidurius, (2) Išsklaido dujas, (3) Sustiprina skrandį. Gomozo gaminama pagal ypatingą receptą iš aštuoniolikos (18) (o ne tik iš vienos arba dviejų) žolių, šaknų ir botaniškų medžiagų. Gamina ją firma turinti 84 metų patyrimą paruošime patikimų naminių gyduolių.

Kodėl turite kentėti be reikalo dar nors vieną dieną dėl užkietėjimo? Padarykite kaip daugelis kitų daro — įsigykite daugelio jau išbandytą gyduolę Dr. Peter's Gomozo.

Nusipirkite butelį šiandien. Jei negalite gauti Gomozo savo apylinkėje, pareikalaukite Specialaus Pasiūlymo Išbandymui.

Pasiūskite šiam "Specialiam Pasiūlymui" kuponą DABAR

□ Idėtas čia \$1.00. Prisiūskite, apmokamam paštu, 11 uncijų dydžio butelį GOMOZO.

Vardas .....

Adresas .....

Miestas .....

DR. PETER FAHRNEY & SONS CO.

Dept. 670-55-3JU

256 Stanley St., Winnipeg, Man., Canada

4541 N. Ravenswood Ave., Chicago 40, Ill.

tuviškų — lenkiškas mokyklas, už ką iš parapijonų net su plytgalium per galvą gavo. Tą faktą gali patvirtinti kun. Jonas Gerulis, anais laikais buvęs Kalvarijoje vikaru, dabar esąs JA V-ėse. Gal kun. Petrauskas buvo tuo lietuviško judėjimo stumokliu, kaip aprašo autorius? O gal kun. Ragažinskis buvo tuo veikliuoju "kunigėliu", taip padėjusiu lietuviams valstiečiams, kurs visokiais būdais keikė per pamokslus cicilikus ir caro priešus? O vieną sekmadienį buvo taip sukurstęs fanatikus parapijonus, bauginamas juodašimčiais ir ragindamas visus cicilikus ir caro priešus net iškarti: kitaip užsitrauksią Dievo ir caro neapykantą ir žūsią. Išėję iš bažnyčios "gerieji katalikai" jau žvalgėsi griebti už sprandų tuos, kurie judino užsnūdusią lietuvių ir nežinia kuo būtų visa baigėsi, jei nebūtų pasitakęs daktaras Kauneckis. Šis savo autoritetingu žodžiu perkalbėjo sufanatizuotas minias.

Galėčiau ir daugiau tokių faktų duoti apie anų laikų Kalvarijoje "veikusius" kunigėlius, bet, manau, užteks: nenoriu drumsti anų laikų atminimus, tik atitaisyti tendencinę aprašymą.

Tikrumoje lietuviškas atgimimo judėjimas Žemaičių Kalvarijos apylinkėse prie Varduvos krantų vyko per socialistus. Bene viso centru buvo Miska. Senis už veikimą net Kaino tvirtovės kalėjimo ragavo. Jo sūnus Adomas vėliau pakeitė tėvą. Jų kalne, Mikos kalnu kalvariškių vadinamu, ir gegužinės vykdavo. O jau kunigėliai keikdavo tuos, kurie į jas eidavo, visokiomis hausmėmis grasindami! Taip pat ir Bušma prisidėdavo prie cicilikų veikimo. Šis vargšas, kai primušo žandarai, ir dūšėlę atidavė Dievui. Su šiais daug veikė ir kitų, laisvesnių pažiūrų kalvariškių, bet nė vienas iš P. Jurkaus knygoje minimų.

Bene geriausiai bus nusisekę autoriui Vieno Auksino Istorijoje skyrelis: "Pas senutę". Čia autorius sužiba visomis savo talento spalvomis: visa taip natūralu ir senutė, ir katinėlis, ir vištytė, net Mykoliukas. Jie visi gyvi, net kelionė bažnyčion prie švento Antano. Taip vaizdžiai, kad atsigirėti negali! O kodėl — kad autoriui visa tai sava.

Gal kas mėgins prikišti au-

SIUNTINIAI Į LIETUVĄ

visus mokesčius
čia sumokėjus

100% apdrausta

DRABUŽIAI
GYDUOLĖS
ir t. t.

Jūsų giminės garsa be
jokių jiems išlaidų

CENTRAL PARCEL
SERVICE, INC.

220 SO. STATE ST., CHICAGO
Tel. WAbash 2-9354

Atdara šeštadien. iki 1:30 popiet.

12 -- NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.

—SATURDAY, JUNE 19, 1954

toriui per daug didelį religinį misticizmą — darys klaidą. Šis elementas nekenkia jo kūrybai, žinoma, jei jis sutinka su tiesa ir estetiniu jausmu. Vietomis jis papildė nepaprastą rašinio grožį: eina iš kūrėjo sielos gelmių.

Stiliaus atžvilgiu knyga verta perskaityti. Tik gaila, kad autorius tiek mažai sugebėjo pasakyti apie Varduvos krašto grožį ir žmones.

Knygelė pasirodė rinkoje kaip tik Chicagoje minint 50 m. nuo lietuviškos spaudos atgavimo, reiškia, skirta šiam jubiliejui. Todėl ją ir tenka kaip istorinį veikalėlį traktuoti. Tad ir priekaištai čia mano padaryti bus dar prasmingesni.

"Pavasaris prie Varduvos"

išleido 1954 m. "Lietuviškos knygos klubas". Spaudė "Draugo" spaustuvė. Knygutė 19,5x14 cm. formato, 176 p., gražūs giliauspaude atmuštas spalvotas aplankalas, kaina 2,5 dolerio.

Aplankalas ir visų penkių dalykėlių — skyrelių pavadinimo puslapiai — R. Viesulo vykusiai iliustruoti.

Knygos metrikoje pasigendama tiražo. Šiaip spauda švairi, iliustracijos vykusiai atmuštos — ko dažnai pasigendama paskutinių metų leidiniuose — sulaužyta skoningai; raidyno laukas suderintas estetiniais su puslapio tuščiais pakraščiais, kurie palikti pagal visus spaudos ir estetikos reikalavimus; popierius geras.

— P. Višna

GAS HEATERS

ALL MODELS ON DISPLAY

OUR INSTALLATION WILL PASS GAS CO. INSPECTION.

We conceal all pipes inside your walls and give you a

1-YEAR FREE SERVICE POLICY

Free Heating Counsel

Come in, write or phone us about your heating problems. Our expert heating engineers will gladly assist you in working out the most practical and least costly solution! NO OBLIGATION!

OGDEN STOKER SALES & SERVICE

1314 WEST GRAND AVENUE

Phone: SEeley 3-7112-3

Hours: 9 to 5:30 Daily — Mon. and Thurs. 9 to 9

DR. WILLIAM J. WALTON

GYDYTOJAS OSTEOPATAS

praneša apie ofiso atidarymą visuotinei medicinai, osteopatijai ir obstetricijai praktikuoti

5748 WEST HURON STREET — AUstin 7-1279

Darbo valandos: nuo 11 iki 12, ir nuo 2 iki 5 pirmadieniais, antradieniais, ketvirtadieniais, penktadieniais ir šeštadieniais.

Atidarymas vyks pirm., ketvirt., penktad. nuo 7 iki 9 val. vakaro.

LIETUVIŲ TAUPYMO IR SKOLINIMO BENDROVĖS

kuriuose kiekvieno santaupos yra apdraustos iki \$10,000.00, o namų paskolos duodamos lengvomis sąlygomis.

CHICAGO SAVINGS & LOAN ASSN.

6234 SOUTH WESTERN AVE. CHICAGO 36, ILLINOIS

CRANE SAVINGS & LOAN ASSN.

2555 WEST 47th STREET CHICAGO 32, ILLINOIS

DISTRICT SAVINGS & LOAN ASSN.

3430 SOUTH HALSTED STREET CHICAGO 8, ILLINOIS

MIDLAND SAVINGS & LOAN ASSN.

4038 ARCHER AVENUE CHICAGO 32, ILLINOIS

ST. ANTHONY SAVINGS & LOAN ASSN.

1447 SOUTH 49th COURT CICERO 50, ILLINOIS

UNIVERSAL SAVINGS & LOAN ASSN.

1800 SOUTH HALSTED STREET CHICAGO 8, ILLINOIS